

Forord

For ingenting er fast, eller bestemt på forhånd: hvert øyeblikk kan det skje noe uforutsett som kan trenge inn i livet mitt og åpne en hel rekke muligheter jeg ikke hadde tenkt på.

Skremmende. Likevel på en underlig måte også en trøst. Hvor mange liv har ikke allerede kommet inn i mitt. Alle er blitt tatt opp i meg. Og jeg i dem. Hvert enkeltmenneske jeg har kommet i berøring med underveis, uansett hvor kort, må ha noe av meg i seg. Fra våre respektive plasser kaster vi lys på hverandre, til og med uten å være klar over det; uten alle de andre kan ingen av oss noensinne være hele.

Fra Andre Brink :

En terrorhandling, eller Krepsen venner seg til det

(1991, s. 321)

Takk til alle informanter som velvillig stilte opp på samtaleintervju og bidro med kunnskap som gjorde denne oppgaven mulig, og som utvider forståelse for temaet. Takk til veilederen min prof. Berit Berg, Institutt for Sosialt arbeid og Helsevitenskap, NTNU, som alltid optimistisk stilte opp med kunnskap og veiledning når jeg trengte det. Takk også til mine ledere ved Thora Storm videregående skole for velvilligheten med å innvilge meg studiepermisjon noen uker for å jobbe med oppgaven. Takk til tidligere leder og kunnskapsrike kollegaer i BUFETAT, familiehjemsavdelingen, ved Ranheim Vestre for inspirasjon og kunnskap om fosterhjemsarbeid. En spesiell takk til familien min og venner som hadde tro på at jeg kunne greie å gjennomføre masteroppgaven.

Trondheim, juni, 2015. Marit Julie Bergh

Summary

This master's thesis was completed spring, 2015, at the Institute for Social Work and Health Science, NTNU, Trondheim.

The topic is within the child welfare social program. It deals with foster homes and fostering. The term recognition is discussed and an attempt made to describe and analyze it as a basis for understanding whether foster homes should avoid relocation of foster children. The thesis is "*The significance of the term recognition for children and adults in fostering. Is recognition important when considering whether a foster home should continue to exist or not? How can the term be understood by foster parents and children?*"

The method chosen was interviewing. Nine people, all linked directly or indirectly to fostering were interviewed a total of six times. All these informants were asked about the term recognition and what they understood by it and thought about it. They were also asked whether they thought recognition was significant in fostering. Recognition as a concept in this thesis is interpreted according to Axel Honneth's theory of recognition on three levels; the individual, the legal, and the community level. All the informants had an understanding of one or more of the levels and contributed their thoughts and reflections.

NRK1's documentary series, (Brennpunkt) «*Brustne hjerter*» (*Broken Hearts*) has, together with literature, been a central source in addition to these informants.

As I see it, after having completed task, there is a clear correlation between recognition on all three levels and how important it is to avoid relocation of foster children.

Marit Julie Bergh

Innholdsfortegnelse

Forord.....	1
Summary	3
PRESENTASJON AV TEMA OG PROBLEMSTILLING	6
1.1. Bakgrunn for valg av tema og problemstilling.	6
1.2. Problemområder, avgrensinger og problemstilling	7
1.3. Valg av metode	8
1.3.1 «Brustne hjerter»	9
1.4 Studiens relevans for sosialt arbeid	12
1.5 Oversikt over oppgaven	13
TEORETISK PERSPEKTIV OG RELEVANT FORSKNING	14
2.1 Hva er anerkjennelse?	14
2.2 Anerkjennelse sett i et teoretisk perspektiv	15
2.2.1 Støttelitteratur	19
METODE OG FREMGANGSMÅTE.....	21
3.1 Min fremgangsmåte	21
3.1.1 Presentasjon av metode	21
3.1.2 Kunnskapssamtaler – samtaler til kunnskap	24
3.1.3 Utvalg for samtaleintervju	28
3.1.4 Fremgangsmåte under samtalen	29
3.1.5 Begrep	29
3.1.6 Gjennomføring av samtaleintervju	30
3.1.7 Bearbeiding av funn	31
3.1.8 Mitt ståsted i prosessen	33
ANERKJENNELSE, BETYDNING OG TILLAGT VEKT?.....	35
4.1. Anerkjennelse på flere nivå	35
4.1.1 Første samtaleintervju	35
4.1.2. Det andre samtaleintervjuet	41
4.1.3. Det tredje samtaleintervjuet	44

4.1.4. Det fjerde samtaleintervjuet	46
4.1.5. Det femte samtaleintervjuet	49
4.1.6. Det sjette samtaleintervjuet	51
4.1.7 Refleksjon og tilbakeblikk på samtalenes form.....	53
ANERKJENNELSENS BETYDNING?	55
5.1 Informantenes forståelse for betydningen av begrepet anerkjennelse.	55
5.2 Anerkjennelse sett i sammenheng med eventuell utflytting	58
5.3 Støttelitteratur sett i lys av samtaleintervjuene.....	59
5.3.1 Rapport fra NOVA, 2013	59
5.3.2 Kommunikasjon	61
AVSLUTTING	64
6.1 Konklusjon.....	64
LITTERATURLISTE.....	68
Artikler og rapporter	69
Offentlige lover og dokumenter.....	69
Film	69
VEDLEGG 1#.....	70
Stikkord-tema-spørsmål	70

PRESENTASJON AV TEMA OG PROBLEMSTILLING

1.1. Bakgrunn for valg av tema og problemstilling.

Siden 1988 har jeg arbeidet med og for barn og ungdom, enten i helsevesenet, skole eller i barnevernet. Jeg har vært genuint opptatt av barns ve og vel både fysisk, psykisk, sosialt og kulturelt. I møte med barn og ungdom har jeg møtt meg selv, og erfaringer om egen barndom og ungdom har blitt reaktivert på godt og vondt. Dette har vært viktige erkjennelser og erindringer om hva jeg tenker barn og ungdom må og vil ha av voksne for å føle seg ønsket og ha en opplevelse av at livet er godt nok.

Etter å ha jobbet som rådgiver opp imot fosterhjem, er det spesielt anerkjennelsens betydning for gode relasjoner eller vonde brudd mellom barn, unge og voksne som har opptatt meg. Jeg har et ønske om å kunne foreta en studie av anerkjennelsens betydning, for at barn skal ha en opplevelse av god nok barndom i et fosterhjem i Norge på 2010-tallet. Jeg våger å stille spørsmål om hvordan anerkjennelsesbegrepet har betydning for barn og voksne i møte med barna i fosterhjemsarbeid og hvordan en kan forstå dette begrepet i moderne tid. Et fosterhjem er i denne sammenheng definert som: «et hjem som for kortere eller lengere tid mottar ett eller flere barn til oppfostring» (Hege Sundt, 2011).

Lov om barnevernstjenester av 1992 uttrykker eksplisitt at barn har rett til å bli hørt. Barns stemme er viktig for å få frem deres opplevelse av en tilværelse som er god eller ikke god på alle mulige måter. Barnevernfaglig er dette etter hvert bevisstgjort hos de fleste sosialarbeidere. Barneperspektivet som ikke er det samme som voksnes tolking av barns stemme (Husby, 2000, Drugli og Engen, 2004) er forskning som i seg selv kunne vært del av en egen problemstilling i en masteroppgave i sosialt arbeid. Det har vært viktig bakgrunns litteratur for meg for å forstå barneperspektivets annerledeshet enn det vi voksne tolker.

Men for å få frem det jeg ønsker å belyse er det også hensiktsmessig å se på hvordan voksne forstår barns verden. Det er det uttalte, opplevelsesmessige og det tause møte mellom barn og voksne i et fosterhjem i anerkjennelsens betydning jeg vil se nærmere på. Med andre ord barns stemmer og opplevelser og de voksnes stemmer og opplevelser sett i en sammenheng.

Og hvorfor er dette et tema jeg ønsker å belyse?

I mitt arbeid i barnevernet har jeg sett barn som har fått en ny tilværelse og et liv de synes er bra, og de voksne i et fosterhjem, gir omsorg som er til barnets beste. Jeg har også sett vonde brudd og utflyttinger fra fosterhjem hvor de voksne ikke har hatt mer å gi til barnet av ulike årsaker. Jeg ønsker å se på hvordan og hvorfor anerkjennelse kan eller ikke kan gjøre en forskjell for hvor vellykket en fosterhjems plassering blir. Alle som bryr seg om barn profesjonelt og/ eller emosjonelt, ønsker det beste for barn, det er noen ganger ønsket går i oppfyllelse andre ganger er veien mot målet kronglete og usikker, ja til og med umulig. Derfor: Har anerkjennelse betydning for å nå målet?

1.2. Problemområder, avgrensinger og problemstilling

Ingen barn har etter loven rettigheter om anerkjennelse og for så vidt heller ingen voksne. Barn har en del rettigheter som støtter opp om at de kan bli anerkjent (FN's barnekonvensjon) og at de skal sikres omsorg som er anerkjennende. Men ingen lov kan gi noen sikkerhet for at mennesker anerkjennes i seg selv i møte med andre mennesker. Det blir derfor viktig å si noe om hva som er støttefunksjoner for at anerkjennelse kan oppleves. Mange har sagt noe om anerkjennelse og det finnes flere teorier. I denne studien vil jeg se nærmere på noen av disse teoriene og støttefunksjonene blant barn og unge, 0 – 18 år, og hvordan de kan bevisstgjøres sett i lys av samspill og relasjoner mellom barn og omsorgspersoner i fosterhjem. Jeg vil også se på anerkjennelsens betydning for om plasseringen kan oppleves vellykket for barn og fosterforeldre eller om den blir helt eller delvis umuliggjort.

Barn har med seg en del indre og ytre opplevelser både av positiv og negativ art. Det som ofte kjennetegner barn som er under barnevernets omsorg er at de har flest opplevelser som for dem selv enten oppleves negativt, eller de har negative opplevelser de selv ikke makter å erkjenne og bevisstgjøre. I Stern's forståelse av disse opplevelsene hos alle barn sier han at barn kan ha vansker med å komme seg igjennom ulike opplevelser på egen hånd (Stern 2001). Slik er barnet mer sårbart og kan ha behov for støtte på en annen måte enn voksne. Det er lett å tenke seg at fosterbarn ofte kan ha enda større behov for forståelse, støtte og anerkjennelse enn andre barn. I denne studien blir både fosterbarnets behov og fosterforeldres behov for anerkjennelse vektlagt fordi de henger sammen i en gjensidig avhengighet. Men det er en hårfin balanse mellom det å ha å ha like og forskjellige behov når de må samspille i en prosess av gjensidig avhengighet, og denne prosessen foregår mellom fosterbarn og

fosterforeldre hele tiden, i speilingen av hverandre psykologisk sett, og i den praktiske hverdagen. Dette vil jeg også drøfte. Barnets alder, kjønn, kulturell bakgrunn og tidligere opplevelser blir kun brukt som forklaring på det en kan tenke seg er barnets behov for anerkjennelse, fordi det er selve relasjonen og anerkjennelsens betydning for om et fosterhjem skal fungere eller ikke som er studiens mål.

Studiens problemstilling blir som følger:

Anerkjennelsesbegrepets betydning for barn og voksne i fosterhjemsarbeid. Er anerkjennelse viktig for om et fosterhjem skal bestå eller ikke? Og hvordan kan begrepet forstås for fosterforeldre og fosterbarn?

1.3. Valg av metode

Anerkjennelsens betydning undersøkes ved ulike metoder og perspektiver. Tenkingen om hvilken fremgangsmåte en skal ha fra begynnelse til slutt, valg av «design», er en akseptering av en tilnærming som i stor grad omfatter både teknikk og forståelse av litteratur samt analysen av den. Litteraturstudier trenger ikke være «rene», eller gjensidig utelukkende. Konkrete forskningslitterære verk kan være hybrider basert på trekk fra flere design (Ringdal,2001). I min studie har jeg satt meg inn i faglitteratur fra flere forskere, ved en analytisk tilnærming. Teorier og data er således innhentet fra de siste tiårs forskning og litteratur om anerkjennelsens betydning, barnet som subjekt, fosterhjemsarbeid teoretisk og praktisk, betydningen av tidligere traumer hos fosterbarn og fosterforeldres egen tilknytningsatferd. Hvordan barn og voksne «speiler» hverandre i relasjoner vil vektlegges, da dette har betydning for i hvilken grad anerkjennelse er til stede i stor nok grad for at relasjonen skal oppleves som god nok for barnet og den voksne. Her vil også forskning på hvordan barn og voksne selv opplever at fosterhjemsrelasjonen har vært etter at den opphører, enten fordi barnet er fylt 18 år, eller fordi andre faktorer gjør at flytting av barnet har vært nødvendig eller lovpålagt. Det siste kan være at barnevernstjenesten og fylkesnemnd har vurdert barnets omsorgsbehov som endret eller biologiske foreldres omsorgsevne er endret. Dette er noe saksbehandlere i kommunalt barnevern kan fremme for andre gang eller flere, i

fylkesnemnda. Forskningslitteraturen jeg vil bruke har både kvalitativ og kvantitativ og andre metoder som bakgrunn for det som presenteres i denne studien.

Jeg vil også gjengi samtaler med involverte og andre fagpersoner som har faglige og private meninger angående en tv-film som ble sendt i NRK1, «Brennpunkt» (25.02.2014), for å se om anerkjennelsesbegrepet hadde betydning for meninger og aktuell utfall for fosterbarn og fosterhjem, beskrevet i filmen. De forskjellige oppfatninger, tanker og meninger fagpersoner og fosterforeldre har om anerkjennelsens betydning vil slik jeg ser det, peke på en tendens som enten støtter eller ikke støtter min konklusjon i oppgaven. I den forbindelse har jeg samtalt med en av de impliserte familier i filmen, en jurist som jobber ved barnevernspedagogutdanningen ved en høyskole i Norge, leder for en familiehjemsavdeling i BUFETAT, en barnevernspedagog med masteravhandling tilknyttet et universitet i Norge, samt leder og nestleder for en fosterhjemsforening i Norge. Alle samtalepartnere er indirekte eller direkte engasjert både i anerkjennelsesbegrepet og den aktuelle filmen. Dette er slik jeg ser det verdifulle samtaler og oppfatninger for anerkjennelsens betydning i et utsatt barns verden.

Alle de jeg har samtalt med har gitt tillatelse til at samtalene gjengis og har ikke behov for å anonymiseres, leder og nestleder vil ikke knytte meninger de har som enkeltpersoner opp mot den rollen de har i fosterforeningen de er medlemmer av. Jeg vil allikevel utfra etiske hensyn anonymisere navn, men angi funksjon arbeidsmessig eller utfra standpunkt i den aktuelle film. Merk: Filmen det gjengis fra her har gått på NRK1 med fullt navn og bilder av aktuelle aktører, en av de samme familiene har jeg samtalt med.

1.3.1 «Brustne hjerter»

Filmen «Brustne hjerter» i «Brennpunkt», 25.02.14 er en dokumentarfilm som er med som materiale og bakgrunnsteppe for min studie og samtaleintervjuene jeg har hatt. Det er derfor på sin plass å ta et resyme, og se på denne filmen som et utgangspunkt for samtalene og dermed som en metodemåte i analysen.

Først en generell oversikt over hvem som gjør hva på de forskjellige forvaltningsnivå. Norge har et stort behov for flere fosterhjem og hvert år trenger ca. 1000 barn et fosterhjem å vokse opp i (statistisk årbok, 2014).

BUFETAT (Barne -Ungdoms- og Familieetaten) er et statlig foretak som blant annet har en barnevernstjeneste. BUFETAT er en underavdeling av Barne - og Familiedirektoratet. I den forbindelse skal de rekruttere fosterforeldre for både egne familiehjem og kommunale fosterhjem, drive kursvirksomhet for vordende fosterforeldre, følge opp fosterhjem (som i BUFETAT kalles familiehjem) for ekstra utfordrende ungdommer (12 -18 år) i samarbeid med ungdommens hjemkommune (her gis det faste veiledninger flere ganger i måneden fra BUFETATS egne rådgivere, for fosterforeldrene), de driver institusjoner, og kan gi råd og veiledning til kommunalt barnevern i forhold til ungdommer som BUFETAT følger opp i familiehjem. Kommunene driver barnevernstjenester de er pålagt, og en av oppgavene er å plassere barn og ungdom i fosterhjem som skal godkjennes av dem, der barnevernet faglig og juridisk mener dette er til barnets beste. Kommunene er lovpålagt minst fire veiledningsmøter med fosterforeldrene pr. år. I de tilfellene (som nevnt over) hvor ungdommer trenger et forsterket omsorgstilbud i et privat hjem kan kommunene kjøpe plasser i BUFETAT`s familiehjem. Både statlig og kommunalt barnevernsarbeid drives etter «Lov om barnevernstjenester».

Filmen viser flere samtaler med personer som har forskjellige roller i fosterhjemsarbeid. To familier har vært fosterforeldre på oppdrag fra kommunal barnevernstjeneste. Den ene familien har to egne barn, har jobber i hhv. politi og barnehage. Mannen jobbet i rusmiljø og kvinnen som pedagogisk leder i en barnehage. De har gode ressurser både faglig og økonomisk og ønsket om å ta vare på et fosterbarn var stort. De ble bedt om å ta imot to barn på 4 og 1 og et halvt år, søsken. De fikk mange løfter fra kommunalt barnevern om hjelp, bistand og veiledning i denne oppgaven. Barna fant seg til rette og ble beskrevet som litt ukritiske i den forstand at de ikke reagerte på innflyttingen (for 4 - åringen var dette det fjerde fosterhjemmet hun bodde i) de godtok den som en selvfølge og kalte fosterforeldrene allerede første kveld for mamma og pappa. De viste etter hvert mer av denne ukritiske atferden som en kan se hos barn som er mest vant med det utrygge og hvor nettopp det ble det «trygge». Til å begynne med var det et godt samarbeidsklima mellom fosterforeldre og barnevernstjenesten. Fosterforeldrene ble (uklart av hvem) gjort kjent med at det var startet opp en medisinsk/psykologisk utredning av barna, fordi de hadde vokst opp i et rusmiljø hos biologisk mor, og barnas fungering synes å bære preget av dette. Dette hadde ikke barnevernstjenesten gitt informasjon om på forhånd og de gikk imot fosterforeldrenes ønske om å fullføre denne utredningen ved byens sykehus. Barnevernet ville «tone» ned denne utredningen og ønsket at fosterforeldrene tok det litt mer med ro og ble ordentlig kjent med

barna og ikke bruke mye tid og ressurser på eksperter som skulle stille diagnoser.

Fosterforeldrene følte de hadde behov for å finne ut mer om atferden hos barna skyldes oppvekst i rusmiljø, og ble støttet på dette av leger og psykologer ved sykehuset. Denne ulikheten i synet på fosterbarnas oppfølging gjorde samarbeidsklimaet mellom barnevern og fosterforeldre mer og mer anstrengt. Barnevernet ønsket også barnehageplass for barna, noe fosterforeldrene ikke ønsket. De syntes barna hadde behov for mer ro og omgang med dem hjemme. Avlastningsopphold ble også et betent tema. Det opplyses ikke noe om kontinuerlig veiledning av fosterhjemmet fra barnevernstjenesten i filmen, men det refereres om flere «krisemøter». Fosterbarna er etterhvert så pass krevende for fosterforeldrene at de opplever at det går utover egne barn. Fosterhjemmet avvikles.

Den andre familien som presenteres i filmen startet også som fosterforeldre. Kvinnen er spesialsykepleier og gjennom sin jobb på sykehus har hun fått kontakt med en jente på fem måneder som er innlagt med en alvorlig diagnose og som trenger teknisk hjelp til å puste og få i seg næring. Denne jenta skal ikke bo hos sin biologiske mor og trenger et fosterhjem.

Kvinnen og hennes mann (som skriver på en doktorgrad) opplever å ha både lyst og ressurser til å ta denne oppgaven, kvinnen frikjøpes (kan være hjemme med lønn) og mannen jobber en del hjemme. De har to egne barn. Boligen deres bygges om på grunn av barnets behov for tilsyn og behandling. Det ansettes ti nattevakter som skal bytte på å ta seg av barnet om natten. Barnet er i perioder sykt og må på sykehus, en gang var det uvisst om barnet overlevde. Det går etterhvert bedre med barnet fysisk og det starter i barnehage. Samarbeidet mellom barnevern og fosterforeldre har til da fungert bra. Nå vil imidlertid barnevernet at nattevaktene reduseres. Det skiftes saksbehandlere fra barnevernets side. Fosterforeldrene opplever at det blir stadig mindre flyt av viktig informasjon om barnet til nye saksbehandlere. Det er også vanskeligere å få støtte for de behov fosterforeldrene opplever å ha.

Saksbehandler ønsker at fostermor skal begynne å jobbe igjen og vil avslutte frikjøpet.

Fosterforeldrene innhenter støtte fra bl. a. advokat om at kvinnen trenger å være hjemme, uten å bli hørt. En måned etter at fosterforeldrene undertegnet fornyet kontrakt med barnevernet om fortsatt oppdrag, blir de innkalt til et møte hvor de får informasjon om at barnet skal flytte fra dem. Dette er meget sterkt emosjonelt for fosterforeldrene. Barnevernet opplever at det er vanskelig å få kontakt med fosterfamilien i overgangen til flytting. Det er da slik at de kommer sju personer å henter barnet for flytting, et såkalt hastevetdakt (som brukes når det er fare for liv og helse for barnet). Dette oppleves som meget skremmende for fosterforeldrene som også sier at barnet ble redd. Barnet hadde da rukket å bli tre år. Barnevernet uttalte at de i

ettertid ser at hastevedtak ikke hadde vært nødvendig og beklager at dette ble brukt i denne aktuelle saken.

Ellers tar filmen opp forskjellige syn på fosterhjemsarbeid. En barnevernspedagog tenker at det må satses mere på oppfølging av kommunale fosterhjem og en jurist slår fast at synet på fosterhjemsarbeid har endret seg, det er ikke utelukkende gode ønsker og humanitær virksomhet lenger, men blitt en profesjonell virksomhet som setter krav til virksomheten i form av oppfølging av- og rettigheter for fosterforeldre.

Jeg vil opplyse om at det er fostermor i den siste familien som beskrives ovenfor, jeg har samtaleintervjuet og som derfor er en av informantene i oppgaven.

1.4 Studiens relevans for sosialt arbeid

Flere har pekt på at barnevernet har økt behov for kompetanse. I Norges offentlige utredning om *kompetansebehov i barnevernet* (2009) pekes det på at barnevernsarbeidere har behov for personlig kompetanse, kompetanse i kommunikasjon, faglig kompetanse, forvaltningskompetanse, og etisk kompetanse i utøvelsen av praksis. Jeg tenker at all forskning innenfor disse områdene vil øke kompetanse generelt. I min masteravhandling vil det være relevant å tenke at både personlig, faglig og etisk kompetanse kan belyses ved å se på anerkjennelsens betydning i fosterhjemsarbeid. I denne forbindelse regner jeg også fosterforeldre som en forlenget arm i forhold til andre ansatte i barnevernet, selv om de ofte benevnes som «oppdragstakere» og ikke som ansatte fagpersoner av barnevernsansatte selv på individnivå, og av barnevernet sett som et offentlig system. De metoder jeg nevnte innledningsvis og disse samtalene om filmen i «Brennpunkt» vil, slik jeg ser det være relevant for å belyse anerkjennelsesbegrepet på en måte som gjør at jeg kan si noe om dets betydning. Sosialt arbeid som fagfelt, og de som jobber med det har et ansvar, og sikkert et ønske om å trekke opp felles utfordringer for fremtidens barnevern, noe som krever vilje og forståelse for utviklingsarbeid. Sånn sett vil all ny belysning av mange tema innenfor fagfeltet være verdifullt og utviklingsfremmende. Vi kan rette mange blikk tilbake, men tanker må også rettes fremover og bli relevante for et godt grunnlag i sosialt arbeid for fremtiden.

1.5 Oversikt over oppgaven

Oppgaven er bygd over seks kapitler. Kapittel 1 tar for seg presentasjon av tema og problemstilling. Her avklares temaet og problemstillingen utheves. Også filmen «Brustne hjerter» som har en sentral plass i oppgaven resymeres kort. Begrunnelse for valg av metode belyses og studiens relevans for sosialt arbeid belyses.

I kapittel 2 tar jeg for meg teorier som er lest og tolket i forhold til begrepet anerkjennelse. Axel Honneth`s teorier er hovedteoriene i denne oppgaven og får naturlig nok en del plass i dette kapitlet. Jeg har benyttet støttelitteratur som presenteres kort her.

Kapittel 3 tar for seg metoder og fremgangsmåte jeg har benyttet i samtaleintervjuene, det ble viktig å forklare hvilke tanker jeg har om selve samtaleintervjuene og oppgavens design. Hvilke personer som er samtalt med er også presentert her i en noe anonymisert utgave. Min rolle i denne prosessen hadde en naturlig plassering i dette kapitlet.

Kapittel 4 presenterer først og fremst selve samtaleintervjuene jeg hadde. Hver enkelt samtale er presentert og til sammen ni personer i seks samtaler er materialet jeg bruker for videre analyse. Her kommer anerkjennelsens forskjellige nivå frem gjennom de ulike menneskene som ville dele sine tanker med meg.

Kapittel 5 er en drøfting og sammenligning av forståelsen for anerkjennelsesbegrepet informantene presenterer og min analyse sett i et teoretisk perspektiv. Selve konklusjonene er forklart og settes i perspektiv med to støttelitterære verk, NOVA`s rapport fra 2013 og kommunikasjonens betydning for anerkjennning av fosterforeldre i boka «Bære eller briste».

Kapittel 6 er avslutningen av oppgaven. Konklusjonen er presentert slik jeg tenker en kan si noe om en oppgave som har tatt for seg anerkjennelsens betydning for om et fosterhjem skal bestå eller om fosterbarnet må flytte ut.

TEORETISK PERSPEKTIV OG RELEVANT FORSKNING

2.1 Hva er anerkjennelse?

Begrepet anerkjennelse betyr ifølge Norsk synonymordbok 2007, «å akte, respektere, akseptere, gi lovord, rose, påskjønne.» På mange måter henspeler dette til en *aktiv* holdning og handling(-er) som et virkemiddel for å anerkjenne en annen. Det de fleste av oss imidlertid har erfart, er det uutalte som skjer mellom mennesker og som mange av oss lærer å kjenne på og ta innover seg relativt tidlig i livet. Selv lærte jeg tidlig i min oppvekst å avlese informasjon, fra ansiktsuttrykk, fra stemmetone, øyekast, fra håndens grep rundt kaffekoppen, hvordan dører ble åpnet og lukket osv. For meg utløste disse ordløse data en formening om hvordan jeg opplevde dagen og øyeblikket som bra eller det motsatte. På den måten kan mange mennesker allerede som små barn *leve seg inn i* andre menneskers opplevelser og følelser og på den måten erfare en *passiv* anerkjennelse eller mangel på sådan.

«Bare gjennom den andres bekreftelse blir jeg meg selv bevisst» (A.L.Scibbye,1988). Denne setningen henviser til både aktiv og passiv opplevelse av anerkjennelse. Med andre ord dannes selvhverdelse gjennom anerkjennelse (fra andre) og er motpoler for en hårfin balanse. Dette er en erfaring det lille barnet gjør seg tidlig i livet. Det ligger i menneskets konkrete behovsnatur å gjensidig bekrefte den andre som subjekt og slik anerkjenne hverandre som behovsvesener. Ved å få kjærlighet og grunnleggende fysisk behovstilfredsstillelse vil barnet tidlig oppleve verden og sin emosjonelle og fysiske «virkelighet» som noe tilfredsstillende, mennesker er til å stole på, barnet blir i stand til å ta imot anerkjennelse, og ikke ha en følelse av mistillit. Prosessen, som den følelsesmessige tilknytningen man får til andre personer er en del av, er avhengig av opprettholdelse av spenning mellom å være selvoppfordrende og det å fremheve egen individuell verdi for å kunne lykkes. John Bowlby`s banebrytende undersøkelser viste at spebarnet allerede i de første levemånedene bidrar aktivt til å etablere en interpersonal nærhet som grunnlaget for alle senere former for emosjonell binding både i seg selv der og da, men også i forhold til fremtidige mellommenneskelige bindinger.

2.2 Anerkjennelse sett i et teoretisk perspektiv

Anerkjennelse kan sees i forskjellige perspektiv. Vi har et privatliv hvor anerkjennelse er betydningsfull. Her er det den nære familie og venner som har betydning for hvordan vi opplever oss anerkjent, eller om vi i det hele tatt har den opplevelsen. Anerkjennelse kan også ha et rettslig/juridisk nivå, fordi vi gjennom å være på rett side av loven og det å implementere normer, holdninger og verdier som anerkjennes av den politiske og kulturelle virkelighet vi er en del av, kan gi oss anerkjennelse utenfor familien og det nære nettverk. Videre kan anerkjennelse oppleves på et tredje nivå, den solidariske og nødvendige del av vårt arbeidsforhold eller det vi gjør for å sysselsette oss i det daglige. Individet må erfare anerkjennelse på alle nivå for å bli fullt ut individualisert, og har en antropologisk karakter, i det kampen om anerkjennelse er en formell forutsetning for individets muligheter for selvrealisering blir eksplisitert (Honneth, 2003).

Et historisk tilbakeblikk viser at filosofen Hegel var opptatt av anerkjennelsesbegrepet allerede på 1800 –tallet hvor han starter den begynnende tenkingen om en «tredeling» av menneskets behov for anerkjennelse som utspiller seg på tre nivå. Siden er den tyske filosofen Axel Honneth (f.1949), den som empirisk og filosofisk har fremmet tenkingen og utviklingen av begrepet. Axel Honneth har vært opptatt av å videreutvikle forståelse for anerkjennelse ved å sette det inn i kontekst med nyere tid og ny viten om sosial samhandling mellom mennesker, han har sett på anerkjennelse i et sosialfilosofisk perspektiv. Honneth`s forskning om kampen og behovet for anerkjennelse for mennesket, er på mange måter, den fremste og nyeste forskning som er gjort frem til i dag i forhold til begrepet. Honneth`s ideer og tenking vil således være sentrale i denne masteravhandlingen.

De tre nivåene av behov for anerkjennelse utgjør et behov som utvikles gjennom en sosialiseringssprosess som er avhengig både av psykososial og kognitiv utvikling. Det vil altså si at mennesket fra fødsel og frem til tilfredsstillelse av anerkjennelsesbehovet, på alle tre nivå, opptrer i forskjellige utviklingsstadier. Alle tre nivåer har tre former for forhold til seg selv, hvor kjærlighet utløser forutsetningen for individets fundamentale selvtillit, som siden utløser selvaktelse som medlem av et samfunn og som endelig siden utløser selvverdet i en sosial solidaritet, hvor felles verdier, normer og holdninger utspilles (Honneth, 2003).

I det første nivået i anerkjennelse, må kjærlighet oppstå, og på denne måten skiller dette nivået seg ut fra de andre, fordi kjærlighet danner forutsetningen for overhode å gå inn i et

intersubjektivt forhold. Kjærlighet slik Honnet ser det, er i et gjensidig avhengighetsforhold mellom individer hvor emosjonell støtte av hverandre er viktig for å erfare at anerkjennelsesbehovet dekkes igjennom eksistensen av «den konkrete andre».

Kjærlighetsforholdet mellom mor, far og barn, mellom foreldre og mellom venner, utgjør relasjoner hvor individet kan etablere en fortrolighet med sine ressurser, innstillinger og verdier og se dem mottatt og anerkjent. Akkurat som en vellykket relasjon mellom foreldre og barn utgjør en forutsetningen for å tre ut i verden, blir vennskapet og familien en forlengelse og en utvidelse av anerkjennelsesforhold som vedlikeholder den fundamentale selvtilit.

Kjærlighet og vennskap utgjør ifølge Honneth den emosjonelle anerkjennelse som setter individet i stand til å uttrykke seg og akte seg selv som en person som kan delta i, og være i stand til, å inngå nære fellesskap og samfunnsmessige forhold.

Den andre formen for anerkjennelse hentes gjennom individets kapasitet til å utøve egne moralske handlinger, ifølge Honneth. Gjennom de universelle rettigheter, som er gitt alle medlemmer av samfunnet, er individet i stand til å få selvrespekt eller aktelse for seg selv som et likeverdig samfunnsmedlem. Anerkjennelsen gis her gjennom de lovmessige relasjoner, som foreskriver de rettigheter som individet positivt har adgang til, så som velferdsstatens goder. Å inneha universelle rettigheter og dermed selvrespekt betyr å være bevisst på seg selv som en moralsk kapabel person, som er i stand til å inngå i en «offentlig drøfting».

Anerkjennelse i form av rettigheter sikrer altså individet de grunnleggende muligheter for å realisere sin autonomi. Det betyr ikke at en person uten rettigheter ikke kan ha selvrespekt, men at den høyeste form for selvrespekt kun kan bli realisert, når individet er anerkjent som et autonomt handlende rettssubjekt.

Den tredje form for anerkjennelse skjer gjennom relasjonen til gruppen, fellesskapet eller samfunnet, hvor individets deltagelse og positive engasjement i et fellesskap blir anerkjent. Det er gjennom fellesskapet, at individets, i samhørighet med andre, dels inngår i et fellesskap hvor det kan gjenkjenne seg selv, dels blir anerkjent for sin egen unikheter som særegent individ. Det betyr at individet inngår i gruppens eller samfunnets solidaritet og at individet herved også er en positiv bidragsyter til gruppens, fellesskapets eller samfunnets hele. Individet blir gjennom dette anerkjent for sine spesielle evner, særlige kvaliteter og bidrag, det er med på å reprodusere samfunnet. Verdsettelsen kan ifølge Honneth, for eksempel ha sin bakgrunn i individets spesielle livsførsel, prestasjoner, funksjoner eller handlinger som det har

utført eller utfører. Denne formen for anerkjennelse utløser en verdsettelse av seg selv som en del av et fellesskap.

Som vi da ser hos Honneth, er solidaritet både en emosjonell og fornuftsbasert kategori, hvor kjærlighet kun er en emosjonell form for anerkjennelse, og rettigheter kun uttrykk for et strikt kognitivt regelsystem og altså styrt av fornuften. Solidariteten skal både være fornuftsbasert og emosjonell for å fungere som regulerende i mellommenneskelige relasjoner og som et følelsesmessig bånd av identifikasjon og samhörighet.

Hver av de tre anerkjennelsesformene kan også sees som integrasjonskomponenter. Akkurat som hver anerkjennelsesform er en forutsetning for de andre, er de forskjellige anerkjennelsesformer også forutsetninger for et fullt ut integrert samfunn. Slik er den kjærlighet, som barnet får, både en forutsetning for barnets egen del, og for et vellykket møte med samfunnet.

Anerkjennes ikke individet, eller er ute av stand til å få følelsesmessig støtte, kognitiv aktelse eller respekt og sosial aktelse, risikerer det å miste sitt positive forhold til seg selv som er grunnleggende for dets utvikling. Individet kan ikke alene bare miste dette ved manglende eller tilbakeholdt anerkjennelse, men også oppleve følelsesmessig krenkelser. Hver anerkjennelsesform er sånn fulgt av forskjellige moralske krenkelsesformer sett som negative prosedyrer hvor moralen fremstår som negative individuelle opplevelser.

I primærrelasjoner kan fysisk misbruk, voldtekt og tortur sees som eksempler på krenkelser som forvolder skade både på den fysiske integritet og den grunnleggende selvtilit. I rettsforhold kan det skade og ødelegge selvaktelsen hos individet hvis den moralske ansvarlighet som rettighetsbærer blir ignorert. Eksempler her kan være bedrageri eller diskriminering av hele grupper i et juridisk system. I et kulturelt verdifellesskap er demoralske urettferdigheter representert ved de tilfeller hvor en eller flere personer blir ydmyket, krenket eller misaktet på en sånn måte at deres ferdigheter og evner ikke lenger nyter noen anerkjennelse. Slike krenkelser skader individuelle eller gruppens selvverdighetsfølelse, dvs. følelsen av å være sosial signifikant i et gitt sosialt fellesskap. Eksempler på sånne krenkelsesformer finner vi i alt fra det å ikke bli hilst på, til ekstreme former for krenkelser.

Honneth's anerkjennelsesteori er en kritisk teori som innehar elementer fra flere fagfelt. Både politiske, sosiologiske, filosofiske og psykologiske aspekter er involvert. Honneth mener at den

politiske kamp er en kamp om anerkjennelse fordi den kan legitimt eller illegalt forskyve maktbalanser som ikke bare gir næring til egne interesser, men kan også som en kamp for likevektige anerkjennelsesrelasjoner. Sosiologisk sett kan anerkjennelsesteorien anvendes som analytiske og empiriske undersøkelser. Filosofisk sett er teorien et relativt nytt forsøk på en etisk teori om rettferdighet og moral. Psykologisk sett har teorien anvendelse i f. eks depresjons-forskning, fordi hvis de tre anerkjennelsesformene ikke oppfylles hos individet får det symptomer som ligner de som er beskrevet klinisk under en depresjon.

George Herbert Meads speilingsteori (Mead 1934, overs. Vaage 1998) er også sentral for anerkjennelsesbegrepet. Speilingsteorien innebærer at mennesket kan forholde seg til seg selv og til det forhold det har til omgivelsene. Prosessene går både innover og utover, og kan forstås som gjensidig avhengige, som i dialektisk tenking. Det jeg gjør mot meg selv reflekteres i relasjonen til andre, og det jeg gjør mot andre, reflekteres tilbake på meg selv og skaper forutsetning for hvem jeg blir, gjennom en relasjon preget av likeverd (Schibbye 2009). Betydningen av begrepet anerkjennelse går dermed mer i retning av å akseptere, respektere eller godta.

Hvis en skal se nærmere på ulike sider ved begrepet anerkjennelse slik det blir definert og forstått innen dialektisk relasjonsteori er det naturlig å dra frem den norske pedagogen Berit Bae. Hun sier at anerkjennelse innebærer at vi lar andre få være «ekspert på sin egen opplevelse» (Bae, 1988). Det betyr for eksempel at man alltid skal ta seg tid til å høre hva en person har å si før man kommer med respons. Det vil også innebære at vi ikke kommer med forslag til svar hvis det blir en liten pause i samtalen eller hvis vi aner en liten usikkerhet eller uklarhet. Å være ekspert på sin egen opplevelse er en kvalitet som oppstår mellom to personer. Man blir ikke ekspert på sin egen opplevelse før den anerkjennes av den som tar del i historien. En anerkjennende relasjon er viktig å skape uansett alder, særlig viktig er den i samtaler mellom barn og voksne, hvor den voksne har et særlig ansvar for en anerkjennende relasjon i kraft av alder, maktfordeling, erfaring og kognitivt ståsted. Anerkjennelse inneholder ingredienser som lytting, forståelse, aksept, toleranse, bekreftelse og åpenhet. Disse væremåtene griper over i hverandre, henger sammen, skaper hverandres forutsetninger og viser til hverandre, eller sagt på en annen måte de er dialektiske.

Anerkjennelse i nære relasjoner skapes først i opplevelsen av barnets relasjon til de primære omsorgspersoner. Samhandling mellom mor og barn er en komplisert prosess hvor de to gradvis innøver en evne til å oppleve hverandres følelser og fornemmelser, (Winnicot, 2006).

Den engelske psykoanalytiker Donald Winnicott beskrev hvordan barnets følelsesmessige modning avhenger av mors tilgjengelighet og hengivenhet. I den første tiden etter fødselen fremtrer mor og barn som en mer eller mindre udifferensiert relasjonell enhet. Barnet antas å oppleve mor som en del av seg selv, og i sin absolutte avhengighet kan det kanskje føle at det kontrollerer hennes omsorg på allmektig vis. I denne fasen kan ikke barnet artikulere sine fysiske og emosjonelle behov, og er hjelpeløst henvist til mors hengivne «lesing» av dets kroppslige signaler. Ifølge Winnicott forutsetter modningen at mor kan lese barnets ytringer og speile dets behov, hvis mor klarer å «holde» barnet gjennom de første leveårene, antar han at det utvikler en tiltro til verden og seg selv. Når mor lar barnet være alene, protesterer barnet, og gråten bringer henne tilbake. Barnet internaliserer at hun «blir borte, men hun kommer tilbake». Mens barnet opprinnelig antas å oppleve mor som en del av seg selv, utvikler barnet gradvis en mer relativ avhengighet som anerkjenner mor som en annen person. Parallelt øker barnets evne til å være alene. Mors hengivenhet i interaksjonen blir dermed på den ene siden grunnlaget for barnets opplevelse av seg selv og mor som atskilte personer. På den andre siden innebærer hengivenheten en basal anerkjennelse av barnets behov. Hvis mor av en eller annen grunn ikke mestrer «holding» - oppgaven, kan barnets utvikling stanse opp og blant annet resultere i tilknytningsproblematikk. Mors kjærlighet er avgjørende for barnets grunnleggende selvtillit og tilknytning til nære omsorgspersoner. Winnicott og flere andre beskriver alle kjærlighetsforhold-forholdet mellom barn og foreldre så vel som vennskap og erotiske parforhold, som en gjensidig anerkjennelsesprosess (Benjamin, 1988). Relasjonen mellom terapeut og pasient kan også beskrives som et nært forhold, og enkelte forfattere har gjort anerkjennelse til et kjernebegrep i omtalen av dette forholdets betydning for fremskritt i psykoterapi (Schibbye, 2009). Dette vil si at noen ganger ser det ut til at rettslig anerkjennelse eller økt sosial verdsetting som følge av mobilisering og bruk av egne ressurser kan kompensere for mangel på anerkjennelse i tidlige nære relasjoner.

2.2.1 Støttelitteratur

NOVA (norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og alderdom) har gitt ut en rapport i 2013, «Fosterhjem for fosterbarns behov» (2013, Backe-Hansen, Havik, Grønningsæther) som presenterer ny forskning om fosterhjemsarbeid og hvordan barns behov dekkes eller ikke. Denne rapporten presenterer jo ikke noen teori i den forstand, men har så pass mange verdifulle opplysninger, og stiller mange spørsmål som er relevant for min masteroppgave. Jeg har valgt å bruke også denne som utgangspunkt (sammen med allerede presenterte teorier)

for analysen (kap4). Den vil indirekte se på en del sammenhenger mellom anerkjennelsesbegrepet og det arbeid som utøves i fosterhjemsarbeid, også barnas stemme. Rapporten inneholder resultater fra et fireårig forskningsprogram. Kjernen i programmet har vært: 1. Hvem er fosterbarna og 2. å bli og være fosterforeldre samt 3. fosterbarn og utdanning. Det er spesielt de to første delene som har deler av innhold som er relevant for min oppgave.

Programmet har kombinert systematiske litteraturstudier med analyse av registrerbare data om barnevernet, kvantitativ metode med spørreskjema til aktører i fosterhjemsarbeid og kvalitativ metode; intervju av unge voksne med fosterhjemsbakgrunn.

Jeg har også benyttet litteratur som ikke presenterer teorier når det gjelder kommunikasjon. Boka «Bære eller Briste» (Røkenes og Hansen,2002) inneholder tanker og opplevelser i kommunikasjonsprosesser som har vært verdifulle for meg i denne oppgaven. Boka gir kunnskap om sentrale begrep og problemstillinger knyttet til samhandling i ulike yrkessammenhenger. Den tar for seg hva som skal til for å skape gode møter mellom mennesker, og legger vekt på at det skal mer til en å gjøre seg forstått for å kunne si at en kommuniserer godt. Slik jeg ser det er kommunikasjon og hvordan den benyttes viktig og sentral for forståelsen av anerkjennelse. I en samtale med en fagperson kan fosterforeldre oppleve seg empatisk forstått, men ikke nødvendigvis akseptert, bekreftet og respektert, altså anerkjent.

I analysedelen av oppgaven vil rapporten til NOVA og boka «Bære eller briste» få egne underkapittel hvor jeg benytter materialet fra disse, som en innfallsport til å diskutere det mine informanter har sagt.

METODE OG FREMGANGSMÅTE

3.1 Min fremgangsmåte

Denne undersøkelsen er basert på data som jeg har innhentet fra seks samtalemøter med mennesker som er direkte eller indirekte involvert i fosterhjemsarbeid sommeren og høsten 2014. Jeg vil nå redegjøre for fremgangsmåten for studien, der jeg redegjør for de metodiske valgene som er foretatt.

3.1.1 Presentasjon av metode

Innenfor den vitenskapelige tradisjon, kan man velge mellom kvantitative metoder, kvalitative metoder, eller en kombinasjon av disse, flermetodedesign (Ringdal, 2013). Hovedskillet mellom disse to hovedmetodene er at de førstnevnte produserer tall, mens de andre gir tekstdata. Kvantitative metoder benyttes i oppdagende undersøkelser (Ringdal, 2013) hvor formålet er å kartlegge eller beskrive. I kvalitative metoder er målsettingen å oppnå forståelse av sosiale fenomen og fortolkningen har derfor stor betydning (Thagaard, 2004). Kvalitative metoder fokuserer på hvorfor fenomener er som de er og gir i større grad forklaringer til fenomener. I følge foreleser K. Kristiansen er metode «Dei strategiske, tekniske, personlige måter en tek i bruk, når det gjeld utvalet, datainnsamling, analysering av data. Metodeval er ikkje et enkelt spørsmål om og velgje kvalitativt/kvantitativt, og heller ikkje så enkelt å påstå at problemstillinga avgjer metodevalet» (forelesning NTNU, Kristiansen, vår 2013).

Kunnskapen jeg ser etter styrer forskningsdesignen. Hvilken metode vil best belyse min problemstilling? Min problemstilling inneholder anerkjennelse som begrep og forståelse for flere mennesker på forskjellige nivå både når det gjelder å være arbeidstaker eller arbeidsgiver i fosterhjemsarbeid, barnevernsbarns opplevelser og folk som har forsket på dette arbeidet og til slutt mennesker som er faglig formidlere av dette arbeidet som en opplæring ved høgskole og universitet.

Jeg ønsker mer kunnskap om anerkjennelsens betydning både som fenomen, i hverdagen i fosterhjemmene, og for oppdragsgivere (BUFETAT og kommunal førstelinje). Men

problemstillingens hovedfokus er om anerkjennelsens betydning er sentral i forhold til om et fosterhjem «sprekker», dvs. fosterforeldre avviker oppdraget i forhold til barnet. Min tilnærming forutsetter en viss grad av tolkning av tekstinnhold, spesielt gjelder dette forskningslitteratur om anerkjennelse som begrep. Ved å operasjonalisere fosterforeldrene og stats - og kommunalt ansatte barnevernsarbeideres stemmer, blir det jeg «måler og tolker» i samtaler med disse gjengitt. Sammen med forskningslitteratur, som enten støtter eller viser andre resultat knyttes disse to sammen. Barnas stemme er ikke undersøkt i konkrete samtaler, men vil komme frem indirekte fra aktørene nevnt ovenfor, samt forskningslitteratur om barns opplevelser i fosterhjemsarbeid. Kunnskap fra mennesker som forsker og arbeider med temaet ved høyskoler og universitet (empiri) vil være kunnskap som også forsøkes integrert. Heretter kalles disse for informanter.

Metodene jeg bruker vil jeg karakterisere som kvalitative. Samtalene jeg har gjennomført med fosterforeldre og ansatte i barnevern samt forskere/ansatte i høyskoler og universitet vil gi mulighet til å utforske felles erfaringer, og gir kvalitative data (Ringdal, 2013) hvor det påpekes at en kvalitativ forskningsstrategi oftest er induktiv, hvor forskeren setter seg nøyte inn i informantenes situasjon for eksempel gjennom samtaleintervju. På dette grunnlaget forsøker å finne nøkkelbegreper som kan benyttes til å forstå informantenes situasjon eller handlinger. Søken etter mening og formålsforklaringer er typiske i en kvalitativ forskningsstrategi. I kvalitativ metode legges det vekt på nærhet og observasjon av et fåtall studieobjekter i naturlige omgivelser og møtepunkt. Med andre ord er en kvalitativ forskningsstrategi basert på rik og dyp informasjon om et lite antall analyseenheter.

Jeg registrerer og overfører data til tekst fra de uformelle samtaleintervjuene og analyserer disse med uformelle teknikker. Litteraturen som anvendes er som sagt anvendt for å underbygge eller utfordre disse samtalene.

For å understreke hvilke design og metoder jeg vil anvende ønsker jeg å utdype dette for å få en mer detaljert beskrivelse og klassifikasjon som ikke kommer tydelig nok frem tidligere i kapitlet slik jeg ser det. En design er forskerens plan for en undersøkelse, typer design som benyttes er likevel ikke «rene» eller utelukkende. Konkrete forskningsopplegg kan være hybrider basert på trekk fra flere typer design (Ringdal,2013). En type design som ofte er brukt i kvalitative undersøkelser er tverrsnittsdesign hvor samtaleintervjuer med et lite antall informanter anvendes. Samtalene skjer i et avgrenset tidsrom, og hensikten er å beskrive forhold i nåtid (men gjerne med et tilbakeblikk for eventuell refleksjon/vurdering av en

ekspandering av en situasjon eller mellommenneskelige forhold). Data registreres bare en gang for hver analyseenhet, som kan være personer, organisasjoner, kommuner eller land. Tverrsnittsdesign er en spesifikk designtype jeg har brukt i min oppgave da designet er egnet for mitt behov for opplysninger og analyser. Jeg har ikke mange informanter, samtalene skjedde i et begrenset tidspunkt (fire uker) og jeg ønsker å beskrive informantenes forhold til anerkjennelse i fosterhjemsarbeid slik de ser det på samtaletidspunktet, selv om de bruker opplevelser og refleksjoner fra erfaringer bakover i tid.

Det er beskrevet en alternativ klassifisering av kvalitative design eller tilnærminger, men som er av en annen inndeling og ikke utelukker f. eks. tverrsnittsdesign «innbakt» i seg. Creswell beskriver fem typer design eller tilnærminger til kvalitative studier (Ringdal, 2013). De fem typene er narrative studier, fenomenologiske studier, empiribasert teori («grounded theory»), etnografi og casestudier. Narrativer i denne sammenheng er gjerne en biografisk studie hvor forskeren beskriver en annens livshistorie. Når utviklingen av teori er det sentrale kalles det empiribasert teori («grounded theory»). Målet er å lage en generell forklaring på eller teori for en prosess, en handling eller samhandling basert på et stort antall personer som har erfart det som studeres. I etnografisk forskning fokuseres det på en gruppes eller et samfunns kultur, og innebærer en langvarig deltakende observasjon. I caseanalyser er antall caser en eller flere. Denne typen design spenner fra analyser av historiske hendelser og beslutninger til studier av enkeltpersoner, familier og bedrifter. Fenomenologisk forskning fokuserer på hvordan flere individer opplever en bestemt type livserfaring eller en bestemt type fenomen. Hensikten er å komme frem til essensen i opplevelsen; det viktigste som alle informantene opplever. Det er i disse analysene vanlig å samtale med 5-25 personer som alle har opplevd samme fenomen eller erfart mye av det samme i bestemte livshendelser eller vært i like kontekster i forhold til temaet forskeren ønsker å vite mer om. Den fenomenologiske design passer godt til måten jeg arbeider på i denne oppgaven. Mye fordi hensikten min er å fange inn essensen av en opplevelse som er felles for alle, fosterhjemsarbeid og opplevelser knyttet til dette sett i anerkjennelsens lys. Hvis en ser bort fra den forskningslitteratur jeg benytter, samt dokumentarfilmen, er de data jeg har samlet inn, såkalt primærdata (Ringdal, 2013) dvs. samlet inn av forskeren selv (i motsetning til sekundærdata som ofte er samlet inn av andre, dagbøker, blogger, brev, filmer o.l.). Graden av nærhet har vært høy fordi det har vært besøksintervju. Avstand har betydning med mediet som benyttes. Å kunne kommunisere direkte med informanter gir rom for improvisasjon fra intervjuerens side. Måling er ikke hensikten med datainnsamlingen. Det betyr også at samtaleintervju er mer krevende enn

intervju hvor en bruker f. eks spørreskjema sendt i posten eller over telefon. I samtaler er de fleste spørsmål åpne og informanten oppfordres til å utdype svarene sine. I slike samtaler er intervjuguiden bare et grunnlag det improviseres utfra. Kroppsspråk hos informantene kan i tillegg gi en del informasjon om graden av f. eks viktigheten det svares ut i fra, engasjement, emosjoner, differensiering i «svarene» vil også bli synliggjort for forskeren (selv om det alltid vil være et tolkningsspørsmål utfra forskerens «øyne» og egne erfaringer, altså subjektive feilkilder). Observasjonsdimensjonen i et samtaleintervju kan også variere. I mitt feltarbeid (samtalene) var graden av nærhet noe som gjorde meg i stand til å ha en åpen deltakende observasjon, noe som gjorde observasjonen middels nær, dvs. mye kommer fram, men noe kan også speiles mellom forsker og informant som gjør at informanten enten holder noe tilbake eller svarer som han tror forskeren forventer. For ordens skyld vil jeg nevne at observasjon er høy i grad av nærhet (til sannhet) når observatøren/forskeren er fullstendig skjult deltaker (f. eks hvis forskeren ikke har sagt hvem han er og hvilken agenda han har) men dette ville være irrelevant i min undersøkelse da nettopp åpenheten i grad av nærhet til min observasjon er viktig for å få frem sensitive data og «spille med åpne kort» og skape tillit og trygghet for bearbeiding av data. Dette tenker jeg også utfra mitt tema er etisk korrekt.

Min metode og metodemåte er slik jeg ser det en tverrsnittsanalyse, fenomenologisk designet og preget av åpen deltakende observasjon.

3.1.2 Kunnskapssamtaler – samtaler til kunnskap

Et kvalitativ samtaleintervju er en dialog mellom to parter. Forskeren stiller med sin nysgjerrighet, sine spørsmål og kanskje noe teoretiske innfallsvinkler til et tema. Informanten stiller med sin basiskunnskap, sine erfaringer og sitt liv for å bidra til å belyse forskerens ønske om å få belyst et tema eller en problemstilling, kanskje en hypotetisk sådan. Dialogen er en samtale om kunnskap rundt et tema, men også så mye mer. Å samtale handler om å komme i snakk med mennesker og få dem til å fortelle. Å samtale-intervjue er rimelig krevende for både forsker og informant. Man må kunne spørre slik at man får svar og svarene må kunne gi mening for både forsker og informant. Å etablere en relasjon til informantene (på et nivå som passer til formålet) er utfordrende men har en betydning for samtalens kvalitet. Som forsker kan man få tak på mange opplysninger om et tema, men kun de som har erfart kan si noe om betydningen av informasjonen. En samtale er derfor noe unikt – noe helt særegent. Konteksten, stemningen og relasjonen mellom deltakerne i en samtale er der og da,

og kan ikke gjentas – eller repeteres. Jeg velger i denne oppgaven å definere samtale som en kommunikasjonsgenre der to eller flere kan utveksle informasjon, oppfatninger, ideer og meninger for hverandre. Samtalen, slik jeg ser det, utvikler seg underveis og utvikler dermed ny viten. Når man velger å samtale-intervjue er det fordi denne fremgangsmåten berører informantens livsverden, deres subjektive liv, og innsikten i tema som kommuniseres, er å finne i informantens egne livsverdener. Flere forskere har debattert det subjektives posisjon i forskningen knyttet til intervju, samtaler og dialoger som feltarbeidsmetode. Det som preger valget av kvalitativt samtaleintervju som metode er nettopp at feltarbeideren i hovedsak interesserer seg for erfaringer, kunnskaper og verdier som mennesker skaper, deler og endrer i kulturell og sosial samhandling. Det forskeren søker er å oppnå et innenfra – perspektiv på en situasjon, et felt, et tema eller en kultur. «Kvalitative metoder er overlegne i forbindelse med å produsere nye vitenskapelige synspunkter eller begripe ubegrepne tanker» (Holter, 1988). Torunn Selberg (Selberg, 1995) benytter begrepet «skjulte virkeligheter» om den delen av kulturen som ikke kommer offentlig til uttrykk og som folkloren kan avdekke. Den kvalitative samtalen er uovertruffen som metode til å avdekke disse skjulte virkeligheter. Det fører oss direkte inn i hver enkelt informants subjektive meningshorisont.

Selv om det er den rike og gode samtale vi etterspør, er det vi som forskere som definerer hvilket tema som skal ha fortrinn i samtalen og det er vi som vet hva og hvorfor det spørres. Ofte er vi den absolutte fremmede i tillegg. Vi ankommer nye steder og nye mennesker med vår nysgjerrighet. Det er avhengig av profesjonalitet dersom det skal være det gode redskap for akkumulering av viten. Man må sørge for at det er rom for å samtale om og spørre om det feltet man vil utforske. Selv om idealet for en samtale er å oppnå så god kontakt at man kan la samtalen flyte fritt og ubesværet er det likevel noe formelt over situasjonen. Dette formelle eller kanskje heller profesjonelle er det som skiller intervjusamtalen eller dialogen fra alle de andre samtalene vi har i våre liv.

Det er viktig å være forberedt på at samtaleintervjuing krever fleksibilitet. Det vil si at man utfordres som feltarbeider til å akseptere og være med på at ting endrer seg underveis. Man trenger seg inn i andre menneskers liv med sine prosjekt og har ideer om hvordan samtalen skal forløpe, men så tar informanten andre retninger. Å holde på egne planer og strukturer er sjelden smart. Det man søker er en rik og givende kommunikasjon, og da må man også la seg lede av samtalepartneren. Man må rett og slett se hvor det bærer hen, om nye temaer tas opp og andre felt problematiseres enn de man har på dagsordenen. Samtalen bør være fleksibel og

forhandlende. Det hender informanten tar over kontrollen. Det kan man la skje, fordi det er informanten som er ekspert på sin livsverden og med en passende porsjon fleksibilitet kan vi slumpe til å vinne innsikt i noe vi ikke ante noe om. Å være fleksibel handler også om å tolke stemning, inntrykk og informasjon underveis.

Det kan være lurt å stille resymerende spørsmål underveis for å sikre seg at man har forstått sin informant, «Vi må være sikre på at våre informanter mener det samme med hva de sier, som vi oppfatter» hevder Bente G. Alver (Alver og Selberg, 1992) og bringer oss over i de etiske dilemmaene ved feltarbeid og i denne sammenhengen ved våre informanters holdninger, verdier og fortolkninger av betydninger. Filosofen Levinas har i særdeleshet bidratt til å problematisere vår grunnleggende forståelse av andre – og understreket betydningen av å anerkjenne andre ikke det samme som en selv, men som en fundamentalt annen enn en selv. Man gis betydning og blir gjort kjent av å bli forstått som fremmed og som den Andre (Taurek, 1995). Utfordringen med å forholde seg til informantene som den Andre handler både om den dialogiske prosessen med å skape ny kunnskap, men har også en alvorlig etisk side. Med Levinas kan vi hevde at gjennom det å ytre seg blir man betydningsfull for andre – det er altså samtalen som skaper betydningen. Når vi er de som utløser samtaler utfordres vi til en ettertenksom etisk bevissthet i forhold til våre fortellere.

Foruten formelt lovverk (f. eks NSD), som skal ivareta informantenes behov for at deres personopplysninger og andre sensitive tema og opplysninger behandles konfidensielt og etisk forsvarlig, har alle forskere et særlig ansvar for å utrede og ta høyde for etiske dilemmaer som trer fram i denne typen arbeid. Det er ofte en alvorlig problematikk knyttet til sensible temaer. Den aller største varsomhet må utvises når det gjelder å spre informasjon vi får, å involvere oss i felt vi ikke behersker eller å sette i gang prosesser som er ubehagelige for våre informanter. Det skjer allikevel svært sjelden overtramp fordi de aller fleste av oss er vettige og vennlige, men vi skal alltid likevel ha informantenes beste i sinne og være bevisst på det. Et samtykke skriftlig og /eller muntlig forhåndsinformasjon setter også i gang informantenes tanker rundt det temaet vi ønsker å samtale med dem om.

Med bakgrunn i den viten man besitter er det nyttig å lage seg en guide til samtale man skal utføre. En temaguide som er bygd opp som lister over de temaer man ønsker å ta opp og spørre om er en måte å gjøre det på. Hvert tema kan få et nummer, og følges for å sikre at alle informanter blir spurt om det jeg ønsker informasjon om, av alle. Fleksibilitet er også her lurt – temaguiden holder bare rede på de tema jeg vil innom og ha belyst, den strukturerer

temaene og ikke fremdriften eller utviklingen av samtaler som finner sted. Ofte vil et felt bringe informanten over i noen av de andre temaene vi har på listen vår. Slik kan svar på et spørsmål romme svar på flere. Da trengs det kanskje bare et oppfølgings – eller resymerende spørsmål for å bekrefte at man har fått inn dekkende svar. (Hauan, 1997).

«Som du roper i skogen får du svar», sier et gammelt ordtak. Når man velger å gjøre et samtaleintervju har man allerede bestemt at veien til innsikt i ens interessefelt går gjennom å skape kilder gjennom samtaler. På den ene siden kan man omtale samtaleintervju som en feltarbeidsteknikk. På den andre siden er det så tette relasjoner mellom «teknikken» og forskningsfeltet at det er av betydning å se på intervjuet som ledd i forskning og ikke bare som grunnlag for forskning. Med et slikt perspektiv på samtalenes posisjon i forskningsprosessen er det kanskje også lettere å holde den etiske utfordringen levende gjennom hele forsknings – og formidlingsprosessen.

I mine samtaler med informantene har jeg forsøkt å ha en dialog preget av den nysgjerrigheten jeg har for temaet. Informantene med sine erfaringer og basiskunnskap har bidratt til å tilfredsstille mye av min nysgjerrighet. Jeg oppdaget at ved å ikke legge så mye vekt på teoretiske innfallsvinkler fra min egen bakgrunn, men forsøke å møte informantene på deres ståsted skled dialogen lettere. Dette gjaldt spesielt fosterforeldrene som ikke til daglig er vant med ord og begrep som benyttes oftere i universitetsmiljø. Informantene som jobber profesjonelt med dette til daglig var mer komfortable med teoretiske utspill fra min side. Ved å samtale på et nivå fosterforeldrene var mer fortrolige med klarte jeg, slik jeg ser det, å etablere en relasjon som passet til formålet, og preget av tillit og åpenhet. Disse relasjonene var også krevende fordi informantene mine hadde erfaringer som for dem var betydningsfulle for temaet men samtidig måtte samtalenes kvalitet sikres. Når vi samtalte om noen av erfaringene så ble kvaliteten av opplysningene fra informantene ivaretatt fordi det de hadde erfart var preget av den viktige betydningen de sa (og viste med kroppsspråk) det har for dem. Jeg ble på en måte ført inn i en for meg, ukjent og skjult virkelighet, noe som jeg ser på som svært betydningsfullt for min forståelse av dette temaet. Selv om jeg styrte unna en del teoretiske ord og uttrykk var jeg bevisst på å ivareta den fleksibiliteten som ofte utspiller seg i en samtale. Det dukket opp nye temaer og informanten tok noen ganger veier som jeg var uforberedt på. Dette var positivt i den forstand at det ble lettere å se informantenes innfallsvinkler og forklaringer i et større perspektiv. Det som gjorde det utfordrende var at tiden er en «tyv» og jeg måtte hale oss tilbake til utgangstemaet for ikke å miste tid til temaet

som jo var det jeg var mest nysgjerrig på. For å «komme tilbake» til temaet igjen i sånne situasjoner som oppsto brukte jeg en teknikk som jeg opplevde fungerte for meg. Det var såkalte resymerende spørsmål hvor det ble en kort oppsummering om erfaringsutvekslingen i forhold til tema, og vi kunne begynne å snakke videre om dette. Hvorvidt informantene alltid var komfortable med dette er jeg usikker på. Flexibilitet handler også om å tolke stemninger, og tilløp til å vise med kroppsspråk at informanten gjerne skulle snakket om et tema utenfor det opprinnelige så jeg noen ganger. Jeg prøvde å ta vare på den fenomenologiske design ved å tenke «her å nå» og primærkildenes betydning slik jeg ser det, i denne analysen.

3.1.3 Utvalg for samtaleintervju

Siktemålet for samtaleintervjuene var å få svar på om anerkjennelse er av betydning for om et fosterhjem skal bestå og gi god nok omsorg for barn under tiltak av barnevernet, og de forskjellige aktørenes betydning og forståelse i denne sammenheng.

For meg ble det derfor viktig å få kontakt med informanter som er fosterforeldre, dvs. har en kontrakt med statlig eller kommunal barnevernstjeneste. I tillegg var sekundære informanter (i denne sammenheng) viktig for å kunne ha et faglig blikk på anerkjennelsen betydning spesielt og fosterhjemsarbeid generelt. I den sammenheng tenker jeg på dokumentarfilmens betydning og forskningslitteraturen jeg gikk igjennom.

På eget initiativ tok jeg kontakt med leder og nestleder av en fosterhjemsforening i Norge og avtalte en dybdesamtale, videre ble to uavhengige fostermødre samtalt med, leder for en familiehjemsavdeling (BUFETAT), en psykolog ved en høgskole i Norge, en jurist tilknyttet en utdanning for barnevernspedagoger i Norge og sist en barnevernspedagog med masterutdanning fra et universitet i Norge. Sistnevnte har innsikt i kommunalt 1.linje-arbeid. I programmet fra NRK, «Brennpunkt» februar, 2014, deltok en av de fostermødrene jeg hadde samtaleintervju med.

Etter å ha lest retningslinjer fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) og søkt generell tillatelse til masteroppgaven ble jeg informert pr. tlf.(tilbakemelding) om at prosjektet ikke medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt etter personopplysningsloven.

Alle informanter ble nøye satt inn i prosjektets hensikt før de ga samtykke til å delta i samtale. De fikk informasjon om anonymisering. Ingen hadde behov for det, alle driver offentlig virksomhet hvor åpenhet er en selvfølge. Den ene informanten deltok også selv i

filmen «Brennpunkt» med åpent navn. Jeg har allikevel valgt å delvis anonymisere informantene ved å ikke bruke navn. Alle samtaler ble gjennomført sommeren 2014.

Dokumentarfilmen har vært sett flere ganger og forsøkt tolket våren 2014, litteraturstudier har foregått gjennom hele oppgaveprosessen, analyse og skriving av oppgaven har foregått fra høsten 2014 til vår/sommer 2015.

3.1.4 Fremgangsmåte under samtale

Min oppstart av feltarbeidet var å se på og lese hva andre har funnet ut ved samtaler for å eventuelt få andre innfallsvinkler rent praktisk, såkalte «sekundærdata» (Ringdal,2013). Det er ikke mange som har forsket på anerkjennelsens betydning i fosterhjemsarbeid, det finnes en del forskning i forbindelse med arbeid med barn i skole og barnehage, samt generelt anerkjennelsens betydning for barn og nære omsorgspersoners bidrag i forhold til samme. Sånn sett er dette noe som kan være viktig for å sette søkelys på barnevernets holdninger, normer og verdier i forhold til egen praksis, og fosterforeldres opplevelser og forståelse for det samme.

Samtalene foregikk på en stille rolig kafe når det gjelder fosterhjemsforeningens representanter og fostermødre. De som jobber ved en høgskole i Norge tok samtale med meg på egne kontor og ved et besøk i en norsk by, ble jeg invitert hjem til universitetsutdannet barnevernspedagog. I gjennomsnitt tok samtale om lag to timer for hver enkelt enhet. Jeg hadde ikke utarbeidet klare spørsmål men hadde på forhånd bestemt hvilke fenomen jeg ønsket å få svar på. Sånn sett hadde jeg en klar agenda for samtale med klare mål. Disse ble gjort kjent for informantene på forhånd og det ble kommunisert hva informantene tenkte de kunne svare på og hva de mente de ikke hadde nok kunnskap om. Innholdet i de få reservasjonene om kom frem var forskjellig alt etter hva de jobbet med eller hadde personlig erfaring med. Barnas stemme kom indirekte frem i alle samtale, med de feilkilder det har i seg. Det informantene uttrykte skrev jeg ned og kunne derfor ta det igjen senere.

3.1.5 Begrep

Temaene jeg hadde forberedt på forhånd var flere. Informantens rolle i fosterhjemsarbeid, innsikt i informantens forståelse for begrepet anerkjennelse, informantens oppfatning av anerkjennelsens betydning på flere nivå, anerkjennelse i «praksis», gjensidig anerkjennelse

og betydningen av det, utfordringer i fosterhjemsarbeid sett i lys av anerkjennelsesbegrepet, fosterbarnets behov for anerkjennelse sett i lys av tidligere opplevelser og traumer, samarbeid mellom oppdragsgivere og oppdragsgivere, juridiske rettigheter for fosterforeldre, oppløsning av fosterhjem og grunner til det sett i lys av anerkjennelse spesielt. Disse temaene var i fokus under hele samtalen med informantene. Filmen «Brennpunkt» (NRK 25.02.2014) ble samtalt om med en av fostermødrene som selv deltok i filmen, og ledere i fosterhjemsforeningen (som også selv er fostermødre). Filmen tok opp avslutning av fosterhjem. Uønsket fra oppdragstakere men ønsket fra oppdragsgiver og de konflikter og sterke emosjonelle følger dette fikk for de impliserte. Anerkjennelsesbegrepet ble samtalt sett i lys av filmen.

Mine egne erfaringer som rådgiver i forsterkede familiehjem (BUFETAT) har gitt meg en forståelse av hva anerkjennelse på flere plan (jfr. Honneth) betyr for oppdragstakere, oppdragsgivere og selvfølgelig barna. I løpet av analysen ble det klart at mine forventninger til «sams» enighet og forståelse, et omforent syn, ikke helt stemte med den virkeligheten jeg møtte i undersøkelsen. Begrepet «anerkjennelse» forstås noe forskjellig og med forskjellig dybdeinnsikt og anvendelse og betydning. Det krevde en dybdesamtale med hver enkelt informant, for om mulig å avklare og begrense felles oppfatning og fikk derfor en sentral rolle i kommunikasjonen mellom oss. Det ble helt klart at mine oppfatninger og kunnskap om begrepet anerkjennelse kan ligge for «høyt» eller for «lavt» i forhold til hvem av informantene jeg samtalte med. Dette kan i seg selv innebære en del «feilkilder» i min analyse. Jeg kunne ikke opptre som «lærer» for å få informantene til å få min innsikt, og jeg kunne heller ikke overta andres roller og innsikt i temaet. Jeg valgte allikevel denne formen for analyse da den gir mulighet til andres innsikt og meninger å komme frem, noe som er sentralt i alt analytisk forskningsarbeid. Når det gjelder ønsket om å få et fosterhjem til å bestå, sett i lys av det relativt nye begrepet «barnets beste» var alle informanter opptatt av, og villige til å strekke seg langt for å få til. Vi hadde alle en felles oppfatning av hva som ligger i begrepet «sprekk i fosterhjem».

3.1.6 Gjennomføring av samtaleintervju

Jeg forberedte sentrale tema på forhånd (jfr.3.1.4) som skulle ivareta en differensiering mellom direkte samtaler mellom informantene og meg, og spor av informasjon fra fosterbarna. Videre hadde jeg kunnskap om «samtalen med den andre» og etikken som må være styrende for feltarbeid (jfr. 3.1.2) godt implementert i mitt feltarbeid. Samtalene ble

gjennomført med fokus på fleksible muligheter og rammer som innbyr til samtale og konsentrasjon. Samtalen startet med problemstillinger, men åpnet for at samtalen skulle finne nye stier i terrenget. Innsikt fra samtaler kan føre til en utvikling av nye forskningsspørsmål (Hauan, 1997).

Samtalene jeg gjennomførte var preget av en lav grad av standardisering for å kunne ha mulighet til å følge opp tema som dukket opp og som jeg trodde kunne gi kunnskap som kunne gi utvidet forståelse av temaet. Samtalene var konsentrert rundt tema med åpne spørsmål, som ble brukt som en basis å improvisere fra. Temaet anerkjennelse ble samtalt og forsøkt belyst fra flere sider, spesielt ble anerkjennelse sett i lys av fosterhjemsarbeid samtalt. Alle informantene hadde sett filmen fra «Brennpunkt» og dens betydning generelt og spesielt, fikk stor plass i samtalene. Fosterbarn og deres (sett fra informantenes side) behov for anerkjennelse, speilingsprosessen mellom fosterbarn og fosterforeldre fikk også stor plass. Anerkjennelse og dens betydning juridisk, mellom oppdragstakere og oppdragsgivere ble belyst. Hva som skal til for at et fosterhjem ikke skal ende i en utilsiktet flytting av fosterbarn var et tema som var meget sentralt.

Hvordan skulle jeg håndtere funnene mine? Jeg besluttet før samtalene å håndtere hovedfunn ved å noterte underveis og rett etter samtalemøtene, skrive ned referat fra samtalene. Jeg vurderte aldri båndopptaker da jeg mente det kunne virke forstyrrende på den avslappede og trygge atmosfæren jeg ønsket å skape i samtalemøtene, og de fleste informantene ønsket ikke å snakke i opptak.

3.1.7 Bearbeiding av funn

Det er mange måter å nærme seg et kvalitativt materiale på. I litteraturen finnes det flere beskrivelser for ulike måter å strukturere arbeidet med analysen og som bidrar til en dypere forståelse av innholdet.

Kvales strukturerte beskrivelser av ulike analysemetoder gir støtte når en skal begi seg ut på å sortere fra utsagn til tema (Kvale, 2006). Mitt referat ble sammen med helhetsinntrykket fra samtalen et utgangspunkt for å se sammenhenger, klargjøre og utdype det som ble uttrykt. Kvale (2006) vektlegger betydningen av at forskeren går inn i en dialog med teksten, der en prøver å tak i hva som er temaet i teksten. Min dialog med teksten (i mitt tilfelle referatet) besto både i å stille gjentatte spørsmål om hva det var informanten forsøkte å uttrykke, og

hvilke sammenhenger jeg så i forhold til de temaene som ble samtalt. Det ble en prosess der jeg snudde og vendte fra tekst til tema og tilbake igjen. En hermeneutisk prosess med bevegelse fra helhet til de enkelte utsagn og så tilbake til hele teksten, og alle resultater, frem og tilbake flere ganger.

Kvale (2006) sier noe om det å komme frem til «de naturlige meningsenhetene» (Kvale,2006). Dette gir analyseprosessen en fenomenologisk tilnærming, fordi den er orientert mot tekstens betydningsinnhold. Jeg hadde allerede etter første gjennomlesing en formening om hvilke temaer som var sentrale, en ide om hvilken «retning» materialet kunne ta. Etter å ha arbeidet med alle funn i studien fram og tilbake, fremsto temaene fra informantene enda tydeligere. Noen av disse temaene var jo sentrale i samtalene fordi jeg forsøkte å ta dem opp som en del av forhånds - strukturen i samtalen, mens andre dukket opp som resultat av det samtalen ga av ny viten som kom fra informantene selv.

Samtaleanalysen ligger et sted mellom den opprinnelige som ble fortalt meg som forsker og den endelige historien som jeg presenterer. Referatene gir stikkord og elementer fra samtalen som kan føre til fragmenter. Et viktig spørsmål ble hvordan jeg kunne rekonstruere den opprinnelige historien som ble fortalt av informantene, til et bidrag til å belyse mine funn (Kvale,2006). Det viktigste for meg ble å bygge en logisk argumentasjon og skape en begrepsmessig sammenheng. Min beskrivelse av hvordan jeg har gått fram kan fungere som en kvalitetskontroll, en validering av arbeidet som er gjort. Hvorvidt tolkningen er logisk, velfundert og berettiget er noe lesere av oppgaven kan bedømme. Selv opplevde jeg at det å hele tiden stille spørsmål til eget arbeide, få faglig veiledning, støtte meg på forskningslitteratur, fungerte som en konstruktiv kontroll.

Forholdet mellom opparbeidelse av kunnskap og anvendelse kan være problematisk.

Opparbeidelse av kunnskap kan også være knyttet til verdispørsmål. Fordi den muligens vil kunne gi resultater som gjør de valg individer og samfunn skal ta, problematiske.

Opparbeidelsen kan være «etisk ladet», som når det gjelder om barnet anerkjennes i fosterhjem og blant oppdragsgivere og hva fosterforeldre opplever av anerkjennelse på flere plan. Forskningens bærer med seg verdimeslige faktorer. Det betyr at denne type forskning foregår i en etisk – kulturell og politisk virkelighet.

Knyttet til vurderingen av hva temaene jeg ønsket å få svar på og hva som informantene egentlig sa, bringer fram at det å skille sosiale fakta fra vurderinger og fortolkninger er vanskelig. Sosiale fakta er i seg selv til en viss grad fortolkninger. Å studere menneskers

meninger, handlinger og følelser handler derfor om å fortolke fortolkninger. Jeg har i dette arbeidet hatt fokus på det ansvar som ligger i å formidle rimelige fortolkninger av min forskning (Hauan, 1997).

3.1.8 Mitt ståsted i prosessen

Min forforståelse, språk og begreper som bestemmer hva jeg «ser», trosoppfatninger og forestillinger og mine personlige erfaringer har innvirkning på min tolkning. Mitt valg av design og metode er formet av forforståelse av hvordan verden er og hva som er mulig å få vite om den. Min bakgrunn er at jeg har jobbet som rådgiver i forsterkede familiehjem i BUFETAT, sosiallærer i videregående skole i omtrent 20 år og mange år som sykepleier for barn og ungdom. I tillegg har jeg seks års videreutdanning i kommunikasjon, sosialt arbeid og barnevern. Det gjør at jeg er godt forankret i det feltet jeg studerer. Feltkunnskap kan være en viktig forutsetning for å samle data fra relevante kilder. Kunnskap om forskningsemner, ekspertise i det aktuelle feltet ansees som forutsetninger for gyldige tolkninger (Kvale,2006).

Forskerens fremstilling av virkeligheten er sett både gjennom et «fag-filter», forskerens fagbegreper, teoretiske perspektiver og paradigmer, samt gjennom et kulturelt filter av verdier og fordommer (Ringdal,2013). Som forsker er mitt filter påvirket både av valg av tema, det som jeg har observert i praksis, og de tolkninger jeg har gjort i den sammenheng. Ulik forståelse i fagmiljø og skiftende paradigmer presenterer ulike virkeligheter. Målet mitt har vært å gjøre rede for min fremgangsmåte, mine valg og fortolkninger. Når det finnes flere fortolkninger, og man ikke kan være sikker på at egen fortolkning er lik andres, skal man være åpen for at andres fortolkning kan ha noe viktig å formidle.

Vitenskapen kan ikke avgjøre om en slutning er gyldig. Forskning er verdirelatert. Subjektive verdier styrer det vi ønsker å forske på, og forskning kan gi et utsnitt av virkelighetens mening. Vitenskapen kan ikke bedømme gyldigheten av våre verdier og tanker. Å skille mellom beskrivelse av virkeligheten og vurderingen av den er viktig, men likevel kan også beskrivelsene være preget av verdier gjennom språket og valg av hva vi presenterer. Det er likevel ikke slik at ikke forskeren skal, kan eller bør beskjefte seg med verdier, eller endog at det er umulig å trekke normative konklusjoner. Jeg presenterer min forståelse, andre kan se det i et annet perspektiv.

Jeg har forsøkt å søke sammenhenger i et kritisk perspektiv. Reliabilitet, validitet og generaliserbarhet er sentrale parametre for å vurdere forskningsfunns troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet. Troverdighet sier noe om forskningens utføres på en tillitvekkende måte. Bekreftbarhet knyttes til kvaliteten av tolkningen, og om den forståelse prosjektet fører til, støttes av annen forskning (Thagaard, 2003). Overførbarhet har referanse til at tolkninger basert på denne undersøkelsen kan gjelde i andre sammenhenger. Reliabilitet har med metodisk pålitelighet å gjøre.

Fikk jeg funn jeg ønsket å analysere og det på en forskningsbasert måte? Når det gjelder troverdighet fikk jeg tilbakemelding fra informantene om at dette var et tema som ikke ofte ble debattert hverken i fagmiljø eller blant oppdragsgivere eller oppdragstakere i det daglige. Sånn sett ble dette sett på som et relevant tema, et gjenkjennbart tema noen av informantene hadde undret seg på, og som derfor fremsto som et troverdig tema det var verdt å finne ut noe om. Bekreftbarhet i mitt prosjekt kan knyttes til kvalitet av tolkning, gjennom min kunnskap om de fallgruver og bevissthet rundt metodikk. Forskning om anerkjennelse som begrep og om fosterhjemsarbeid er anvendt som støtte og kunnskap om, problemstillingen, i oppgaven min. Overførbarheten vet jeg lite om på dette tidspunkt men mener det kan ha relevans for anerkjennelsens generelle betydning for barn og unge i andre sammenhenger hvor kjærlighet, oppdragelse og sårbarhet hos denne gruppen er sentrale tema. Reliabiliteten i min oppgave er pålitelig i seg selv fordi det benyttes metoder og metodemåter som er kjent og mye anvendt i annen forskning. En del usikre komponenter som er påpekt i tolkning av informanters bidrag og andre forhold som gjør at en alltid tolker med en viss grad av subjektivitet er også kjent i forskningsarbeid. Ved bevissthet og kunnskap om disse faktorene vil også metodisk pålitelighet med variabler være ivaretatt så godt som det lar seg gjøre utfra konteksten.

ANERKJENNELSE, BETYDNING OG TILLAGT VEKT?

Det er i undersøkelsen benyttet kvalitative analyser. Med utgangspunkt i disse funnene fremstilles det i hvilken grad vi kan si at anerkjennelsens betydning er viktig for fosterhjemsarbeid. Disse kvalitative funnene tar også opp i seg og presenterer noen av de refleksjonene informantene bidro med i samtalen. Seks forskjellige samtaler med informanter som delte sine erfaringer og kunnskap, samt tanker de har gjort seg vedrørende anerkjennelsens betydning i fosterhjemsarbeid på flere nivå og indirekte ytringer om barnas behov slik de ser det.

4.1. Anerkjennelse på flere nivå

Som tidligere skrevet så kan anerkjennelses-begrepet forstås på flere nivå, individuelt nivå, systemnivå (f. eks i et arbeidsforhold) og rettslig/juridisk nivå. Jeg vil presentere og referere til alle møtene jeg hadde med de ulike informantene. Noen informanter er innom alle nivå og uttaler seg i forhold til det. Andre informanter velger å vektlegge ett eller to nivåer, enten fordi det opptar dem mest eller fordi de ikke kjenner til eller har noen bestemt mening eller oppfatning av alle nivå.

4.1.1 Første samtaleintervju

Da jeg startet å samtale med tre kvinner i den aller første samtalen jeg hadde, startet vi med å la hver enkelt få si hvordan de forstår anerkjennelse. To av kvinnene var leder og nestleder i en fosterhjemsforening i Norge, den tredje var fostermor. De hadde lang erfaring som fostermødre alle tre.

De var utfyllende i sine svar hvor anerkjennelse på individnivå står for *ros, å godta, akseptere og tilgi*.

De var tydelige på at anerkjennelsen først og fremst må komme fra dem, som fosterforeldre, til fosterbarnet i den daglige omsorgen. Dette begrunner de med at de kjenner noe av historien til barna de har hatt og har og skjønner at dette er viktige faktorer for at barnet skal ivaretas

følelsesmessig. De har også ervervet seg kunnskap om dette via erfaringer de har gjort seg i forhold til barnet og ervervet kunnskap de har blitt veiledet i, og lest om. Når jeg stilte spørsmål om kjærlighet til barnet må være tilstede, som en del av anerkjennelsen, svarte de litt forskjellig. En sa at for henne og mannen var det naturlig at kjærlighet var en del av anerkjennelse av barnet, og at de ikke hadde måttet streve for å få dette til. Det hadde kommet av seg selv i samvær med fosterbarnet. De to andre hadde også varierende grad av meget gode følelser for eget fosterbarn, men tenker at det ikke er helt nødvendig for å gjøre en god omsorgsjobb, en kan gjøre en jobb og allikevel ha blandede følelser for barnet. «Det er så mye en planlegger som en ikke lykkes i, gang på gang, og denne til dels nederlagsfølelsen gjør at følelser kan bli blandet» som en av dem uttrykte. «Ja, og konflikter mellom fosterbarnet og oss gjør at kjærligheten stilles på hard prøve» sa en annen. Ofte stilte man seg da spørsmålet «Hva er det vi gjør feil?». En av dem uttrykte også at kjærlighet kan være «så mangt». For henne var det slik at så lenge hun så at fosterbarnet slo seg til ro hos dem, virket fornøyd i lange perioder så var det et slags «bevis» på at barnet og fosterforeldrene var gjensidig knyttet til-, avhengig av hverandre, og glade i hverandre. En form for kjærlighet er noe hun føler da. «Den er annerledes enn den kjærligheten jeg f. eks føler for biologiske familiemedlemmer, men allikevel god å kjenne på». Når jeg utfordret henne til å prøve å sette ord på hvordan denne følelsen var annerledes for egne familiemedlemmer, syntes hun det var vanskelig å sette ord på det; «det er noe med blodsband, det å se at noen ligner deg selv i temperament, utseende osv. som er spesiell og meget følelsesmessig bindende og sterkt». Jeg fulgte opp med å stille spørsmål om hun tror fosterbarnet merker en forskjell? så trodde hun ikke det egentlig, da barnet aldri uttrykte noe om dette eller på andre måter viste en atferd som kunne tilsi det. En av de andre kvinnene sa da at hun hadde ofte tenkt på om mangel på «ekte kjærlighet» fra hennes side kanskje kom til uttrykk uten at hun ville det, og var dette noe barnet sanset og derfor hadde en atferd som utfordret henne? «Vi lærte jo en del om dette når vi var på kurs for å bli fosterforeldre, at det faktisk kan være slik, men det er så lett å glemme i en hektisk hverdag med barnet. Og det er vanskelig å late som om kjærlighetsfølelsen er til stede.» En annen av kvinnene sa at hun tror ikke dette er noe en kan styre selv, og for henne kom det som tidligere sagt, av seg selv.

Jeg stilte informantene spørsmål om de hadde eksempler på at barna var avvisende i forhold til fosterforeldrene. Og en sa at de følte seg avvist nesten hele tiden de første månedene barnet kom til dem. Hun kunne fortelle at det var en merkelig opplevelse da barnet utad til andre var lojal og roste fosterforeldrene og sa at det var veldig bra å være hos dem. Innenfor husets fire

vegger foregikk det imidlertid «en kamp» nesten hver dag. Alle regler ble brutt og det virket som om barnet testet fosterforeldrenes tålmodighet og evne til å takle dets utbrudd med stygge ord og trassige utfordringer. Noen ganger holdt det hardt å vise ro og tålmodighet, og anerkjennelse var det vanskeligste å vise da. De hadde imidlertid oppfølging av psykolog som kunne forklare noe av denne atferden ut fra barnets historie og manglende tilknytning til biologisk mor. De fikk råd om å «se» det som opplevdes positivt ved barnets atferd, selv om det var aldri så lite å få øye på. Sakte men sikkert endret barnet atferd og ble «en annen unge» riktignok med tilbakefall innimellom, men det ble sjeldnere. En av de andre informantene kunne fortelle at ungdommen ofte endret atferd etter å ha vært på samvær med biologisk mor. Hun var sur og oppfarende og uttrykte ambivalens i forhold til hvor hun ideelt sett (fra hennes side) kunne tenkt seg å bo. Hun hadde blitt fortalt av barnevernstjenesten at hun hadde en del rettigheter i forhold til å ønske seg bosted, at hun skulle bli hørt. Fosterforeldrene opplevde da at selv om de anerkjente jenta og hadde en sterk følelse av å være glad i henne ikke fikk den samme gode kontakten med henne. I ettertid har de tenkt at dette må ha vært en for stor belastning for jenta, dette å skulle påvirke valg av bosted i så stor grad og bli hørt «så mye». Barnevernloven ble i dette tilfellet slik de så det, en «sperre» for anerkjennelsens betydning. Jenta flyttet hjem til biologisk mor etter ungdomsskolen, og fosterforeldrene slet med en stor sorg etterpå.

Det ble da naturlig å samtale om anerkjennelse på et annet nivå, systemnivå. Jeg spurte informantene om hva de la i begrepet anerkjennelse fra barnevernet, eksterne hjelpere og andre som skulle støtte arbeidet deres med barna. En av informantene sa at for henne betydde anerkjennelse fra barnevern og andre at hun fikk stor grad av tilgang på hjelp og råd hvis hun trengte det. Hun sa at det å bli støttet i avgjørelser de måtte ta i det daglige betydde ikke bare å få høre at «dere gjorde det riktige», men også ærlighet nok til å stille en del kritiske spørsmål til det de sto i, fra samarbeidspartnere. «Villig til å ta tid til refleksjon og gi oss en følelse av å delta på ordentlig og på lik linje», som hun sa. En av de andre informantene påpekte at anerkjennelse er å ta viktige avgjørelser om barnet sammen med henne og mannen, og det viktigste for opplevelsen av anerkjennelse. Hun opplevde at de sto i en slags dobbeltrolle, de var profesjonelle på omsorg på en måte, siden de fikk lønn, men omsorgen skulle også ha en kvalitet, ekthet og ærlighet i utøvelsen av omsorg for fosterbarnet. Anerkjennelse for henne var å ha noen å snakke med, av de eksterne hjelpere og som ga råd i forhold til denne rollen.

Informantene samtalte også om at nok og god avlastning var en anerkjennelse på den omsorgsjobben de hadde. Viktigheten av å ha regelmessig «fri» fra barnet, og vissheten om at barnet hadde det bra på avlastning når de var hos andre er anerkjennelse av den jobben vi gjør, sa en av kvinnene. «Da kan jeg senke skuldrene litt, gjøre ting jeg ellers ikke har tid eller overskudd til, og være sammen med egne barn på en mer anerkjennende måte, det er jo ikke til å komme fra at mine egne barn ofte kommer i annen rekke i det daglige, selv om jeg hele tiden prøver å unngå det.»

En av kvinnene sier at oppfølging av psykolog har vært av uvurderlig betydning. «Hun gir oss så mange grunner til å forstå barnet, og har kunnskap nok til å gi råd, vi har hørt at det slett ikke er alle fosterforeldre som har jevnlig kontakt med psykolog, og det får oss til å føle oss heldige og spesielle, det er en anerkjennelse av arbeidet vårt.»

Jeg fulgte opp denne sekvensen i samtalen med å stille resymerende spørsmål om hva de tenker er viktig med å få anerkjennelse fra eksterne samarbeidspartnere, jeg la opp til en oppsummering av deres tanker for å sikre at jeg hadde forstått dem riktig. Det ble da naturlig å følge opp med spørsmål om hvordan deres virkelighet var i forhold til det de selv kunne tenkt seg av anerkjennelse. En av kvinnene sa at det ofte var vanskelig å få tak i saksbehandler i barnevernet på telefon. Hun brukte ofte så lang tid på dette at hun noen ganger måtte gi opp. «Men hun ringte jo alltid tilbake da, bare det at det da ofte var gått noen timer eller en dag, og da føltes det som om det jeg hadde på hjertet hadde blitt litt borte, «akuttheten» i det, liksom. Men det var jo avhengig av hvilken sak det dreide seg om. Noen ganger tenkte jeg: «Å! det skulle vært så fint å få snakket med noen akkurat nå!»

En av de andre kvinnene sa at hun syntes veiledningsmøtene ofte gikk med til å snakke om praktiske ting rundt barnet, om diverse lovpålagte oppgaver fra barnevernets side og at det ble lite tid til å diskutere og reflektere om følelser og opplevelser fosterforeldrene satt med. Hun syntes også de hadde måttet «slå litt i bordet» for at kvaliteten på avlastningstilbudet var god nok, slik de så det, for fosterbarnet. Når de etter en tid fikk barnet på avlastning på et sted de hadde tiltro til, følte de seg anerkjent, «barnevernet hørte på oss og så selv at vi hadde innsikt i hva som ble best for barnet, det føltes godt.»

Vi gikk over til å snakke om dokumentarfilmen «Brustne hjerter» fra «Brennpunkt», 25.02.2014, som alle tre hadde sett. To av informantene har oppgaver knyttet til fosterhjemsforeningen og ville presisere at de kun uttalte seg på egne, personlige vegne, og

ikke på vegne av fosterhjemsforeningen. De sa at det kan være delte meninger om det som ble vist i filmen blant medlemmene.

En av dem sa at hun satt igjen med en følelse av at dette må ha vært tungt for de to impliserte familiene. Hun stilte spørsmål om hvorfor familiene ikke fikk mer råd og veiledning og ikke bare «krisemøter» slik en av fosterfedrene sa. Hun tenker at det er et gjensidig ansvar, på den måten at det burde være en selvfølge at barnevernstjenesten hadde regelmessig veiledning av det daglige arbeidet fosterfamiliene gjorde i forhold til fosterbarna. På den annen side kunne fosterforeldre etterlyse dette på en tydeligere måte. Som hun sa: «det er mulig de har gjort det, men det kom ikke klart frem i filmen.» Hun syntes også det må ha vært vanskelig å forholde seg til at en film er et medium, som kanskje ikke klarer å fange alle viktige detaljer mellom partene, og at dette var et svakt punkt som gjør det vanskeligere for utenforstående å forstå konfliktene.

Alle tre kvinnene mente det var lite anerkjennende fra barnevernstjenesten å ikke informere om barnas «historier» på en god nok måte. Spesielt kommer dette frem i den utredningen som allerede var delvis foretatt av de to barna i den ene familien. Barnevernet hadde nok ærlige og gode hensikter når de mente dette ikke skulle snakkes om og gå videre med, men de kunne ha informert tidligere og brukt god tid på å omforenes med fosterforeldrene om dette. I stedet ble det en uavklart, betent sak som god kommunikasjon mellom partene kunne ført til at dette hadde vært unngått. «Det ligger mye anerkjennelse i det å ta fosterforeldre med på råd, ikke bare snakke til dem, men med dem.» som en av informantene sa.

Ellers uttrykte informantene at de syntes det var vanskelig å «ta parti» for noen i denne filmen. En syntes det var litt merkelig at den ene familien ikke vill at barnet skulle i barnehage. Hun mener det er noe som alle barn bør ha tilgang til og er av stor betydning for barnets sosiale og psykiske utvikling. Hun påpekte lekens betydning i samvær med andre barn som uvurderlig, kanskje spesielt for barn som har utfordringer av forskjellig art. Ekstra spesielt var det syntes hun, at fostermor i dette tilfellet selv var pedagogisk leder i en barnehage. Argumentet om at de ville ha mer tid med barnet selv, og at det måtte ha mer ro, syntes hun var merkelig. Dette måtte det ha gått an å funnet en løsning på f. eks ved å la barnet gå deltid i barnehagen. Her syntes hun at det virket som om det gikk litt «prestisje» i saken fra fosterforeldrene side. Hun sier: «dette er jo heller ikke en anerkjennelse av barnevernet, er det slik at vi kanskje glemmer at også saksbehandlere trenger anerkjennelse

for de vanskelige avgjørelser de tar? Hadde det da vært lettere å komme frem til en løsning? Det er vel ikke ofte de får gode ord!»

En av de andre kvinnene syntes at den ene familien var ekstra belastet i jobben som fosterforeldre med et barn som var så sykt. Dette i seg selv burde utløst stor grad av veiledning fra barnevernets side, selv om fostermor hadde utdanning innenfor helse og var «frikjøpt» fra egen jobb, så må det ha vært en spesiell utfordring kanskje spesielt følelsesmessig. Hun var ansvarlig ikke bare for god omsorg generelt, men også måtte hun være profesjonell og delvis ansvarlig for barnets fysiske helse som var så dårlig. Hun trengte mye mer anerkjennelse i form av oppfølging og støtte fra eksterne hjelpere mente denne informantene. Alle disse tre informantene var enige i at filmen var viktig fordi den setter søkelys på de utfordringer det er å jobbe med fosterbarn i eget hjem. Den opprørte mye, særlig emosjonelt, men den fikk også satt fokus på samarbeid mellom barnevern og fosterforeldre, hvor viktig kommunikasjon mellom partene er og hvor vanskelig dette er å få til i praksis.

Mitt neste spørsmål til kvinnene var, om de tenker de har rettigheter rent juridisk, som fosterforeldre. Alle sa de hadde en kontrakt som sa mye om hvilke plikter og rettigheter de har som fosterforeldre. Den sier noe om lønn, regulert fritid og ferie, oppsigelse o.l. En av dem sa at denne fungerte fint og at hun kunne lese denne, hvis det var noe ang. arbeidsforholdet hun lurte på. Det hun savnet var alle de «gråsoner»-spørsmålene hun hadde, og hvor det var skjønn fra saksbehandler i barnevernet som gjaldt. Dette var spørsmål som ikke er direkte omtalt i noen lov. Stort sett hadde hun og saksbehandler kommet frem til kompromisser som var til «å leve med». Ingen av dem hadde hatt direkte konflikter i forhold til plikter og rettigheter. Jeg fulgte opp denne sekvensen og spurte dem om de opplevde en anerkjennelse av dem selv, i forhold til plikter og rettigheter? Alle sa de gjorde jo det, men at de hele tiden måtte passe på at alle rettigheter de har blir fulgt opp. En av informantene sa at hun stadig vekk måtte be om å få fridager hun hadde krav på, til tidspunkt som passet familien for øvrig, noe saksbehandler ofte hadde innvendinger mot av forskjellige årsaker. Dette gjorde at hun av og til følte at «hun sto med lua i hånda» og måtte forhandle frem en løsning. Da følte jeg meg faktisk ikke ivaretatt og respektert for den jobben jeg gjør, altså ikke anerkjent.

Jeg avsluttet med å spørre dem om de tenkte at mangel på anerkjennelse på alle nivå kunne føre til at barnet måtte flytte ut av fosterhjemmet. En informant sier at det kan hende, spesielt hvis barnets atferd er utfordrende og fosterhjemmet ikke får nødvendig støtte, hjelp og

ressurser fra barnevern og eksterne hjelpere, «men da skal det være virkelig ille, både barnets atferd (spesielt hvis det går utover egne biologiske barn) og likegyldighet fra barnevernet». Videre sier hun at hun og mannen er villige til å strekke seg langt. Den andre av informantene sier at det tror hun, særlig hvis manglende oppfølging og følelsen av å stå alene, uten støtte, når de vanskelige periodene kommer. Den tredje informanten sier at hvis det blir umulig for fosterforeldre «å stå i» negativ atferd fra barnet så tenker hun at det i det lange løp kan føre til en utflytting. Alle tre informanter sier at for dem har fosterhjemsforeningen vært god å ha når det har røynet på. De har truffet andre fosterforeldre som strever med noe av det de selv gjør eller har gjort, og mange gode råd og tips utveksles. En sier: «Bare det å ha noen å snakke med som forstår og gjenkjenner, er gull verdt. Det er et tiltak i seg selv».

4.1.2. Det andre samtaleintervjuet

I dette møtet kom kvinnen som representerte en av de to familiene i dokumentarfilmen fra «Brennpunkt». Hun hadde på direkte forespørsel fra meg, sagt ja, til å samtale om filmen hun hadde deltatt i. Hun ønsket å fortsette å sette søkelys på de opplevelser hun og hennes familie hadde med fosterhjemsarbeidet spesielt, men også reflektere over denne type arbeid generelt. Vi avklarte på forhånd at mitt fokus lå på anerkjennelsen betydning i forhold til det hun og familien hadde opplevd, noe hun forsto. At hun likevel hadde et mer utstrakt perspektiv, slik hun ser det, var noe hun gjorde oppmerksom på, og som fra min side var forståelig.

Mitt første innspill var at vi sammen, i grove trekk ble omforent med filmens innhold, slik at spesielt jeg som brukte filmen som sekundærdata, hadde et overblikk jeg hadde forstått innholdet av. Vi snakket også om at min rolle ikke var å velge side i den konfliktfylte situasjonen mellom dem som fosterforeldre og den kommunale barnevernstjenesten de hadde oppdrag for. Mitt hovedfokus var å få belyst anerkjennelsens betydning i denne type samarbeid/oppdrag, og at jeg siden ville bruke innholdet i samtalen som viktig innspill i min analyse.

Informanten startet med å fortelle at hun fikk god kontakt med den fem måneder gamle jenta hun utøvde sykepleie i forhold til. Dette skjedde ved byens største sykehus hvor hun var ansatt som spesialsykepleier. Jenta hadde en kronisk sykdom og var meget syk, med pusteproblemer og ernæringsproblemer. Barnevernet hadde fattet vedtak om at jenta ikke

skulle bo hos sin biologiske mor. Informanten ble spurt om hun og resten av familien kunne tenke seg å være fosterforeldre for jenta, når hun ble frisk nok til å kunne være utenfor sykehus. Familien ble enige om at dette ville de, og kvinnen forteller at alt lå til rette for at dette kunne gå bra. Huset ble bygd om pga. jenta og ti nattevakter skulle på omgang avlaste mor fordi barnet trengte pleie døgnet rundt.

Vi gjør et lite stopp i tilbakeblikket og jeg spør informanten om hva hun legger i begrepet anerkjennelse. Hun sier at det betyr å akseptere og ta hensyn til, og det kan bety å godta uten forbehold. Vi snakket om hun syntes det hadde vært vanskelig å anerkjenne fosterjenta, og hun sier at det var det enkleste med hele jobben. Hun sier både hun og mannen fikk god kontakt med jenta og refererer til en gang jenta ble kritisk syk den første jula hun var hos dem, og måtte på sykehus. Ingen kunne si sikkert hvordan utfallet ble for jenta. Da kvinnen kom bort til henne etter hun ble fysisk stabilisert var det et stort øyeblikk, jenta gråt og fostermor ble berørt på en god måte. «Det var et stort øyeblikk», sier informanten. Jeg spurte kvinnen om hun kunne se begrepet anerkjennelse komme frem i denne sammenhengen, noe hun bekreftet. Hun sier barnet viste tydelig hengivenhet over å se henne og i det lå det mye som hun kan gjenkjenne som anerkjennelse. Informanten fortalte at også hennes egne barn ble knyttet til jenta på en god måte. Jeg følger opp med å spørre om hvor stor betydning hun tror det hadde at hun ble vist hengivenhet fra barnet sin side for forholdet dere imellom. Hun sier at for henne som voksen og engasjert fostermor oppfattet hun det som en belønning på en måte, eller som et ekstra bindeledd mellom seg og barnet. Det tydet på at vi var på «rett vei». For barnet tror jeg det skapte en følelse av trygghet og velvære over å se meg, det kan være vanskelig å si, hun var jo så liten. Men jeg så jo at disse opplevelsene med henne ble flere etter hvert som hun vokste og ble eldre, forteller hun. Jeg fulgte opp med å stille spørsmål om hva hun trodde at denne gode relasjonen mellom barnet og dem som fosterforeldre gjorde med deres forhold til barnevernet. Hun sa at hun trodde på det de som fosterforeldre gjorde og foreslo i forhold til barnet som riktig, fordi de så at barnet trivdes og hadde det bra slik de hadde det med henne. De så også en del forbedringspunkt som de ikke fikk gjennomslag for hos barnevernet, selv om de argumenterte og kunne vise til at barnet utviklet seg bra.

Dette førte samtalen over på anerkjennelsens betydning i forholdet mellom barnevernet og fosterforeldrene. Filmen hadde vist at samarbeidet skrantet og var betent i lang tid. Fostermor sier de samarbeidet godt med den første saksbehandleren de hadde og hadde en konstruktiv dialog med henne. De skiftet saksbehandler og de opplevde å ikke bli hørt helt av denne. Men

de opplevde at først når den tredje saksbehandleren overtok saken (hun som er med i filmen) ble det riktig vanskelig. Helsemessig gikk det mye bedre med jenta og hun begynte i barnehage. Saksbehandler mente derfor at de ikke trengte like mange nattevakter og at fostermor burde gjenoppta noe av den gamle jobben sin på sykehuset. For fosterforeldrene betydde det at de måtte ta akutte helseproblemer mer enn tidligere samtidig som fostermor skulle ivareta egen turnusjobb. Dette ønsket de ikke, og innhentet flere ekspertuttalelser som støttet dem i at dette ble i tyngste laget. Fostermor sier at de ikke ble hørt i slike konkrete saker, barneverntjenesten mente de hadde ansvar for å se det helhetlige omsorgstilbudet for jenta og at de hadde faglig bakgrunn for dette. Hvordan føltes det? Spurte jeg. «Vi opplevde at vi ikke ble hørt, at dette var firkantet og smålig, vi ble ikke støttet i vår oppfatning av hvilke behov for hjelp vi trengte, ikke anerkjennelse akkurat. Det var vondt og trist.» Videre forteller kvinnen: Barnevernet opplevde også at vi ikke ga jenta et varmt fang, ikke nok klemmer og at vi var et «kaldt hjem», rart syntes vi fordi vi hadde møter når barnet sov.

Sjokket var stort da det etter en måned fra vi fornyet kontrakten ble innkalt til møte og vi fikk en oppsigelse. Vi trodde vi skulle reforhandle angående vårt behov for bistand og hjelp i stedet ble det en vond opplevelse å bli sagt opp, og en vond avslutning for både oss og jenta.

Vi fikk uttalelser fra BUP og en psykolog om at den omsorgen vi hadde gitt jenta var god, og av stor betydning for jentas utvikling i positiv retning. Dette opplevdes støttende. Vi bestemte oss for å klage på avgjørelsen og ønsket barnet tilbake. Vi saksøkte kommunen og saken gikk til høyesterett hvor det ble fastslått at vi ikke hadde klagerett. Vi ble ikke anerkjent rettslig.

Jeg avslutter med å spørre om hun tenker at anerkjennelse har betydning for om et barn må flytte ut av et fosterhjem. Hun sier at det tror hun og at hun tenker det kan være forskjellige årsaker til dette. Hun sier at for dem var det betente forholdet til barnevernet noe som gjorde det vanskelig å fortsette, men at det var allikevel det de ønsket. Hvis de bare hadde fått tiltro til at de tilpasninger og tiltak de trengte for å gjøre arbeidet med barnet godt nok så hadde det vært så bra. Det hadde ikke vært et spørsmål fra deres side om utflytting, men barnevernet og vi hadde forskjellige syn på tiltak og mål for fosterhjemsarbeidet og barnet, så da sto vi uten medbestemmelse når barnet ble tatt ut av hjemmet vårt.

4.1.3. Det tredje samtaleintervjuet

Neste samtale skulle foregå med lederen for avd. familiehjem ved en av BUFETAT`s foretak i Norge. Samtalen var planlagt og foregikk på informantens jobbkontor. Han hadde også sett dokumentarfilmen.

Vi startet imidlertid med å snakke om anerkjennelse. Han sa at anerkjennelse var et tema som ofte diskuteres i faglige sammenhenger blant arbeidstakerne, på hans avdeling. « Det er ikke sikkert vi alltid bruker det navnet, men det som ligger i det.» Jeg fulgte opp med å spørre om hva han la i begrepet anerkjennelse. Han sier at «for meg og mine medarbeidere betyr det å «se» barnet og dets behov gjennom fosterforeldrene. Selv om vi treffer barna/ungdommene som er plassert i det vi kaller familiehjem i BUFETAT, så er det først og fremst fosterforeldrene vi treffer ofte og jevnlig. Gjennom dem kommer også ungdommenes stemmer frem og vår støtte, veiledning av fosterforeldre og alt det gode arbeidet de gjør, blir indirekte en anerkjennelse av ungdommenes behov. Ungdommene er de vi jobber for, gjennom fosterforeldrene. Når det er sagt så ser vi på det arbeidet som legges ned av fosterforeldre som oftest meget bra, og da blir det å rose dem for det de gjør, ta vare på dem i form av ekstra veiledning i vanskelige perioder, en anerkjennelse av fosterforeldrene også. Dette er noe som kommer ungdommene til gode fordi fosterforeldre da bedre er i stand til, og tro på, egen struktur og egne evner til å gi god nok omsorg.» Jeg følger opp med å spørre om han tror denne anerkjennelsen er viktig? Han sier at, «det tror jeg absolutt. Det er faktisk et av de viktigste fundamentene i arbeidet i familiehjemmene. Vi ser på betydningen av avtalte hjemmebesøk omtrent 1-2 ganger pr. måned som stor. Vi følger opp enda tettere hvis det tilspisser seg mellom fosterforeldre og ungdommen. Av og til blir fosterforeldrene oppgitte og slitne og trenger virkelig en påminning om hvor bra arbeidet de gjør, er. Vi jobber intenst med å unngå «sprekk» i fosterhjemmet og få fosterforeldrene til å «stå i det». Men det ligger mye anerkjennelse av ungdommen og fosterforeldre i de tilfellene vi avvikler et familiehjem også, fordi vi ser at det av forskjellige grunner ikke er til «barnets beste» å fortsette å bo i hjemmet.»

Han fortsetter «Noen ganger kan utfordringen for fosterforeldrene være samarbeid med eksterne hjelpere, saksbehandler i barnets hjemkommune eller biologisk familie. Vi deltar i samarbeidsmøter og ansvarsgrupper, og følger opp med å tilrettelegge for oppfølging av ungdommen ved fylte 18 år. Vi ser at dette arbeidet er viktig og at det fremmer god

kommunikasjon, trygghet og tillit mellom oss og familiehjemmene. Våre veiledere har i gjennomsnitt fem-sju faste familiehjem som de følger opp, ofte over flere år. Vi har månedlige, pålagte gruppemøter med fosterforeldrene som har samme veileder. Da får de snakket sammen på likt nivå, utveksle erfaringer på godt og vondt. Faglig påfyll fra veileder, psykolog og/eller familierapeut er også verdifullt på disse gruppemøtene. Disse fagfolkene er også tilgjengelige ellers ved behov. Jeg mener dette er å ta fosterforeldre på alvor og med interesse, og i det ligger det anerkjennelse. Vi holder også jevnlig kurs for familiehjemmene hvor fokus er på en forståelse for hvorfor fosterbarn har de utfordringer de har og hvilke tiltak kan iverksettes, og programmet «Trygg base» som tar for seg tilknytning og vansker knyttet til det hos omsorgs-sviktede barn er et eksempel på.»

Vi går over til å snakke om filmen. Jeg spør om han med bakgrunn i anerkjennelsesbegrepet kan fortelle hva han «så» i filmen «Brustne hjerter»? Han sier: «Det første jeg la merke til var den mangel på veiledning og oppfølging fra barnevernets side som kom frem. Det kommer egentlig ikke frem opplysninger helt konkret om omfanget av veiledning til de to berørte familiene i filmen. Kommunene er pålagt å foreta minst fire hjemmebesøk/møter i kommunale fosterhjem. Det har de sikkert fulgt opp. Det var mere et inntrykk av at møtene ikke inneholdt mest veiledning, men mere uoverensstemmelser mellom barnevern og fosterforeldre, særlig den siste tiden for begge fosterhjemmene. For meg virket det som at fosterforeldrene kunne trengt grundig og ofte oppfølging i to såpass «tøffe» saker, gjerne i form av veiledning og åpen kommunikasjon om problemer og utfordringer begge parter kan oppleve. Fosterforeldrene ble sittende for mye alene og kjenne på «egne følelser» uten oppfølging fra barnevern eller eksterne hjelpere. Det kunne også se ut som barnevernet og fosterforeldre hadde to forskjellige forståelser for fosterbarnets utvikling, særlig i den ene familien. Dette er ikke bra fordi kommunikasjonen dem imellom hadde forskjellige mål og derfor ble konfliktylt. Følelsene tok nok også overhånd på en slitsom måte for fosterforeldrene kanskje på grunn av dette. Vedtak som gjøres bør være såpass klare og detaljerte at de kan overholdes på en måte begge parter er innforstått med. Mye var såpass uklart at fosterforeldrene tok en del initiativ det hadde vært naturlig å drøfte med barnevernet med vedtak som utgangspunkt. Barnevernet holdt i det ene tilfellet tilbake en del informasjon om barna, dette opplevde fosterforeldrene som en belastning, og de gikk videre på en sak ang. utredning av barna uten barnevernets samtykke og oppfordring om å la ligge. God kommunikasjon kunne kanskje ha gjort partene omforent om hva som var viktig for barna, fosterforeldrene og i tråd med vedtak og faglige vurderinger barnevernet står for.»

Informanten sier at han har innsikt i den fortvilte situasjon barnevernet kan være i når det gjelder ressurser, spesielt bemanning, som oppleves som for lav. Dette fører til at saksbehandlere i kommunale barnevernstjenester har for mange saker, noe som igjen gir en høy «turnover» innad. Dette fører til at saksbehandlere ofte skiftes ut, og tid til besøk utover det pålagte ikke følges opp pga. andre arbeidsoppgaver f. eks av mer akutt art.

Utfra det som informanten sa, så avslutter han med å si: «Investering i regelmessige veiledningsmøter mellom barnevern og fosterhjem kan være en god investering på sikt, og øker sjansen for at fosterhjem opplever å bli ivaretatt, bli «sett» og blir viktige samarbeidspartnere, å bli anerkjent».

Avslutningsvis spør jeg informanten om han tenker at anerkjennelse har betydning for om et barn flytter ut? Han sier at: «det tror jeg absolutt. Og da tenker jeg at det tilbudet som gis fra det statlige barnevernet viser at fosterhjem ikke så ofte oppløses, fordi det har de forsterkninger jeg har snakket om, og at dette anerkjenner fosterforeldre direkte og fosterbarnet indirekte. Spørsmålet er om kommunene har mulighet, slik det er i dag, til å få gjennomført lignende tiltak.»

4.1.4. Det fjerde samtaleintervjuet

Denne samtalen foregikk i forbindelse med et besøk jeg gjorde i en annen by, lenger nord i landet. Jeg hadde avtalt en samtale med en barnevernspedagog som også har en mastergrad i sosialt arbeid. Informanten har innsikt i kommunalt barnevernsarbeid gjennom utdanning og praksis, og jobb som tilsynsfører for et barn under skolealder i et kommunalt fosterhjem. Møtet foregikk hjemme hos informanten, og vi kjenner hverandre gjennom mange år.

Vi startet å snakke om hva hun la i begrepet anerkjennelse. Hun kunne fortelle at for henne betyr det: «å bry seg om, respektere, å «se» noen, å tilgi og å inkludere en annen». Hun sier videre at i barnevernet er det for de fleste sosialarbeidere en overordnet målsetting å anerkjenne andre, både barn, foreldre og fosterforeldre. Men det er som regel ikke bare en målsetting en «bestemmer seg» for å ha og nå, men en grunnleggende verdi, holdning og norm som ofte er en integrert del av personlige faktorer de som jobber med sosialt arbeid ofte har. «Min mening at det kjennetegner mennesker som søker seg til slikt arbeid, uten at jeg har noen «empiri» på dette. Under utdanning er også yrkesetiske retningslinjer for sosialarbeidere

vektlagt, diskutert med studentene, og man søker å fremme disse verdiene og holdningene hos hver enkelt.»

Informanten påpeker at når en tar jobb i kommunalt barnevern kan det oppleves som et sprik mellom «de gode intensjoner», idealisme og lyst til å gjøre en god jobb, og ressurser som er tilgjengelige. Det kan være økonomiske utfordringer, strukturelle utfordringer i form av lederskap og oppbygging av den enkelte kommunes barnevernstjeneste samt samarbeidsklime mellom de ansatte. Dette vil slik hun ser det føre til en «utarming» av tjenesten hvis dette pågår over tid. Det kan bli mindre både tid og vilje til å anerkjenne både de en jobber med og for, og hverandre. Fokuset kan da blir rettet mot egen «utilfredsstillende» tjeneste, i stedet for å rette blikket utover å utøve gode nok tjenester for kommunens innbyggere. En kan ha mange oppfatninger om hva som kan gjøres annerledes i slike tilfeller, men det er ikke det jeg velger å ha fokus på nå, i denne samtalen sier hun. «At antall barn som er i behov for tiltak fra barnevernet er jo også for noen kommuner en utfordring. Om det er kulturelle og/eller politiske grunner, og familiestruktur i endring historisk sett, som kan være årsak til denne økningen, er også faktorer en kan tenke på.»

Informanten sier at: «Faglig er barnevernet i en særstilling når det gjelder hva en tenker seg er «barnets beste». De er utdannet for å se hvilke faktorer som gjør at barn kan føle seg anerkjent. De er også erfaringsmessig godt i stand til å ivareta fosterforeldre. At dette noen ganger kan være i strid med hva innbyggere i de enkelte kommuner tenker, er nok tilfelle. Historisk sett har tidligere tiders «barnevern» ikke hatt denne fagligheten i like stor grad. Dette har gjort at «folk flest» fremdeles kan ha en skepsis til ansattes avgjørelser. Vi har nok også en historie på at folk ikke godtar (eller forstår) at barnevernet skal jobbe for barnas beste, og ikke for voksne som ikke er gode nok omsorgsgivere. Folk identifiserer seg ofte mer med de voksnes utfordringer i slike saker, enn barnas. Dette er i ferd med å endre seg, vi har jo skiftet fokus fra å ha det «biologiske prinsipp» dvs. at biologiske foreldre hadde flere både formelle og uformelle rettigheter enn barna, til et annet fokus, «barnets beste». Det siste jobbes det i forhold til i dagens barnevern. Her tenker en at det er det som mest gagnar barna en skal ha i tankene når en utformer det enkelte barns tiltak i barnevernet. Poenget mitt er at dette kan føre til at avgjørelser kommunalt barnevern bestemmer for det enkelte barn ikke blir hverken forstått eller godtatt av f. eks fosterforeldre. Hvis barnevernet tenker at et barn skal ut fra et fosterhjem fordi det å bo der ikke er til «barnets beste» av forskjellige årsaker, krever dette en ressurskrevende prosess i seg selv.»

Informanten forsetter ved å snakke om veiledning og kursing av fosterforeldre. I forhold til filmen «Brustne hjerter» er hennes oppfatning at fosterforeldrene i begge familiene, burde vært ivaretatt på en annen måte. Hun har oppfattet fosterforeldrenes omsorg som spesielle all den tid de skilte seg ut både på grunn av fysisk helse hos det ene barnet og det å få to barn med utfordringer i den andre familien. I det tilfelle hvor barnet krevde mye fysisk pleie mener hun det måtte ha vært ekstra utfordrende. Selv om fostermor hadde spesialkompetanse for å utøve dette så må det ha vært krevende også fordi jenta hadde vært (lite?) eller ikke i det heletatt hos biologisk mor, og hadde vært i lang tid institusjonalisert ved langvarig opphold i sykehus. Informanten tenker at dette har gjort noe med jentas tilknytningsmønster som ikke er ideell for et barn. Det kom ikke så godt frem i filmen om jenta viste tegn på relasjonsskade, men det kan en tenke seg kan ha vært medvirkende til ekstra krevende for jenta og fosterfamilien. Det å ikke få regelmessig veiledning i forhold til disse faktorene må ha vært et savn for fosterfamilien og noe barnevernstjenesten burde ha forstått slik informanten ser det. Hun mener dette kunne bidratt i et forhold mellom fosterhjemmet og barnevernstjenesten som ikke ble så betent, uansett utfallet. Fosterforeldre kunne ha sett mer hvordan barnevernet tenker en slik omsorg kunne vært og ikke vært, og sist men ikke minst, relasjonen mellom dem kunne blitt trygg og åpen. De kunne ha hatt en plass for refleksjon over tid hvor de sammen kunne funnet gode løsninger, eller det hadde vært trygghet nok til at fosterforeldrene «frivillig» kunne ha hatt en forståelse for en utflytting. Jeg følger opp med å spørre om hun ser at en slik takling av utfordringene er anerkjennelse. Informanten mener at det ligger mye respekt og likeverd i en slik prosess og at det er slik hun sa til å begynne med i samtalen, for henne er anerkjennelse både på individnivå og systemnivå.

Slik informanten ser det, er det er det ikke nok med et kurs mennesker får i forbindelse med rekruttering av vordende fosterforeldre. I den kommunale barnevernstjenesten er det ikke vanlig å ha en systematisk opplæring av fosterforeldre. Hun tenker at det burde vært kursing både i tilknytningsmønster hos barn som har vært i en dårlig omsorgssituasjon. Her kan avvisning, impulsstyrt atferd og andre atferdsmønstre en ikke ser hos andre barn vært problematisert og forklart. Slike kurs kan også inneholde lærdom om samarbeidsformer som er gode mellom fosterhjem og barnevernstjenesten. Dette vil indirekte komme barnet til gode. I den familien med et søskenpar kunne en vektlegging på forståelse for hvorfor barna viste en ukritisk atferd hvor det som det blir sagt av fostermor i filmen: «De kalte oss mamma og pappa første kvelden» og «det utrygge ble søkt fordi det utrygge ble det trygge, fordi de ikke kjente til noe annet». Da kanskje de kunne akseptert at barna burde i barnehage for å lære seg

hva som er sosial akseptert og ikke. Fosterforeldrene gikk imot barnevernets ønske om at barna skulle i barnehage, fordi de mente at spesielt jenta viste stor uro etter å ha gått der en tid. Mulig uroen hos den eldste hadde gitt seg etter hvert når hun fikk en forståelse av, over tid, hvordan andre barns atferd er, og fått sosial kompetanse i barnehagen, og tatt tilbake leken i samarbeid med andre barn. Samlek med andre barn, er en viktig del av barns lek desto større de blir og er en viktig faktor i forberedelse til skolegang. Informanten fortsetter; «det var i det hele tatt slik filmen fremsetter det, en lite god kommunikasjon mellom fosterforeldrene og barnevernet hvor jeg tenker at ingen av partene ville investere i en anerkjennende prosess.»

Jeg spør til slutt om hun tror anerkjennelse har betydning for å unngå «sprekk» i fosterhjem. Ja det mener hun det har. Hun sier: «Slik jeg ser det er anerkjennelse for alle mennesker meget viktig, både når det gjelder selvbildet vårt og følelsen av å være et helt menneske. For barn som har opplevd omsorgssvikt er det så essensielt å bli anerkjent fordi mange av dem ikke har opplevd relasjoner som har styrket selvbilde og selvoppfatning. Da er det jeg har snakket om i dag, slik jeg ser det, en måte å styrke anerkjennelse av barnet på, indirekte. Dette kan føre til at fosterforeldre føler seg verdsatt og har overskudd til å ha mer fokus på barnets behov for anerkjennelse, jobben de gjør kan føles greiere.»

4.1.5. Det femte samtaleintervjuet

I dette møtet hadde jeg avtale med en jurist knyttet til en barnevernspedagog – utdanning ved en høyskole i Norge. Møtet foregikk på juristens kontor.

Jeg starter møtet med å spørre om hva anerkjennelse betyr for henne. Informanten innleder med å si at hun ikke har så mye fagkunnskap om anerkjennelse som sådan på individnivå. Men hun har noen tanker om anerkjennelse på rettslig nivå og har som menneske et syn på hva det kan være. Videre sier hun at for henne er «anerkjennelse å prøve å forstå den andre, ha respekt for den andre, rose og tilgi den andre.» I tillegg er det for henne å kreve noe av den andre og gi tilbake det hun tror den andre trenger.

Jeg spør om hun kan utdype anerkjennelse juridisk sett generelt, og i forhold til fosterforeldre spesielt. Hun sier at dagens lovverk i Norge, sett i et historisk og politisk perspektiv, har blitt mer opptatt av å ivareta det enkelte individs rett til å høres og bli ivaretatt juridisk sånn generelt. I dette ligger det en anerkjennelse av individet både i form av plikter og ivaretagelse på rettslig og samfunnsmessig nivå. Når det gjelder hvordan fosterforeldre anerkjennes

juridisk spesielt, så sier informanten at hun ofte har tenkt på hvor «rettsløse» fosterforeldre på mange måter er. «De er ikke «arbeidstaker» slik de fleste er i andre betalte jobber. Med det mener jeg at de er ikke underlagt det samme lovverket som de fleste andre arbeidstagere er. De blir ofte kalt «oppdragstakere» på grunn av dette. De fleste av oss opparbeider oss rett til pensjon og trygdeordninger når vi arbeider, spesielt i det offentlige. Fosterforeldre har ikke rett på pensjon. De er knyttet til en kontrakt som sier at de ikke har krav på dette.»

Videre sier hun: «Fosterforeldre har heller ingen partsrettigheter. Det betyr at de har ingen automatisk rett til f. eks å klage inn for norsk rett når barnevernet ikke vil bruke fosterforeldre som omsorgspersoner for et barn lenger, men det kan vurderes om de kan ha individuell klagerett i den enkelte sak. Ofte blir det vurdert som at de ikke har det, og rettspraksis viser at historisk sett er det få klager som får medhold juridisk. Fosterforeldre er barnevernets forlengede arm og skal gi omsorg i det daglige, men det er barnevernet i barnets hjemkommune som har omsorgsretten. Det gjelder i de tilfeller hvor barnet er plassert etter barnevernlovens § 4-12, tvangsparagrafen. Nå er det slik at de fleste barn er plassert i fosterhjem under § 4-4,5 det vil si at barnets biologiske foreldre har samtykket i omsorgsovertakelse. Fosterforeldre har ikke flere rettigheter av den grunn, men det har biologiske foreldre. Det betyr at juridisk sett så er fosterforeldre prisgitt den kommunale barnevernstjenesten «skjønn» i barnets hjemkommune. «Skjønn» i denne sammenheng er at saksbehandler i barnevernet kan bruke faglig skjønn enten alene eller med kollegaer, eventuelt eksterne samarbeidspartnere for å avgjøre om omsorgen for barnet er god nok, i fosterhjemmet.»

Informanten fortsetter: «Barnevernlovens §3 sier noe om generelle krav til fosterforeldres omsorg, hvor spesielt dette med det enkelte barns særlige behov skal ivaretas i fosterhjemmet. Men den juridiske konteksten blir utydelig eller ikke tydelig nok i forhold hva som egentlig ligger i «det enkelte barns særlige behov». Det igjen utløser et behov for at barnevernstjenesten må bruke faglig skjønn for å avgjøre om det enkelte barns særlige behov blir ivaretatt i hvert enkelt tilfelle. Og det er i dette skjæringspunktet det kan være ulike syn på hva som er barnets beste, mellom barnevernstjenesten og fosterforeldre. Barnevernet bruker fagligheten sin og erfaring. Fosterforeldre er de som kjenner barnet best, i alle fall hvis barnet har vært hos dem en tid, kanskje lang tid. Og i de tilfellene dette blir en betent sak, så kan det være slik at fosterforeldre ikke føler de blir hørt, forstått og at de blir motarbeidet. Altså ikke anerkjent hverken som gode nok fosterforeldre eller som en del av systemet.»

Jeg følger opp informanten ved å spørre om hva hun tenker om dette? Hun sier: « Det kan virke som om det er i ferd å skje en forandring i synet på den rollen fosterforeldre skal ha også juridisk sett. Dette fordi dagens fosterforeldre er i ferd med å få en annen posisjon, de går fra å være «oppdragstakere» til å bli «profesjonelle», altså med betegnelsen arbeidstaker. Med en gang de anerkjennes som offentlige arbeidstakere utløser dette rettigheter både med hensyn til lønn, pensjons - og trygderettigheter. Dette forskes det på for tiden, og NOVA kom med en rapport i 2013 om disse forholdene. Personlig tror jeg at det å ikke anerkjennes rettslig/juridisk fort kan oppleves for fosterforeldre som en underkjenning av det arbeidet de gjør. De fleste gjør en meget god jobb, men det er selvsagt unntak. Og det er i disse tilfellene det er bra at barnevernet har faglighet og juridisk rett til å ta barnet ut av fosterhjemmet. Det er vel verst i de tilfellene hvor fosterforeldre og barnevern er uenige om hva som er «barnets beste», og da er det fosterforeldrene som opplever seg som den tapende part og ikke anerkjent.»

Jeg spør om hun tror anerkjennelse kan unngå flytting av barn fra fosterhjem. Hun sier at det tror hun. «Tiden har presset frem et betydelig ønske fra fosterforeldre om å anerkjennes som arbeidstakere. Det stilles også større krav fra barnevernet om formell utdanning hos fosterforeldre, og forsterkningstiltak er ofte med på å rekruttere flere godt egnede fosterforeldre samt støtte de fosterforeldre som trenger det. Dette ser jeg på som anerkjennelse av fosterhjemsarbeid og vil unngå en del utflyttinger av barn.»

4.1.6. Det sjette samtaleintervjuet

I det sjette møtet skal jeg samtale med en psykolog som har lang erfaring med barnevernssaker, både ved å ha vært sakkyndig i barnevernssaker, drevet med veiledning av barnevernansatte og opplæring av barnevernspedagoger ved en høgskole i Norge. Møtet foregår på kontoret til psykologen.

Jeg starter med å spørre hva anerkjennelse betyr for ham. Han sier at slik han ser det, betyr det «å ta noen på alvor, kreve noe, rose og oppmuntre.»

Han fortsetter med å si at han tenker at det er lov å kreve noe av fosterforeldre. Med det mener han at barnevernet må, for å ivareta og sikre barnet god omsorg, kreve at barnets beste blir ivaretatt i fosterhjemmet. Han sier han mener det er riktig å avslutte et fosterhjem hvis de ikke makter utfordringene. Dette for å sikre at barnet får den omsorg det trenger, men også er

barnet noen ganger så preget av sterke følelsesmessige utfordringer av sine tidligere opplevelser at de speiler så mye negativt i samspill med fosterforeldrene. Han sier: «Dette kan bli for vanskelig for «vanlige» folk i noen tilfeller. Anerkjennelse fra barnet til fosterforeldre uteblir (og stadig avvising settes inn i stedet) og det blir en utakknemlig oppgave som noen fosterforeldre ikke klarer å være i over tid. Da er det mye anerkjennelse fra barnevernet, for både fosterbarn og fosterforeldre å avslutte. Dette må skje hvis barnevernet får tilgang til opplysninger om store vansker over tid mellom fosterbarn og fosterforeldre. Noen ganger skjer ikke dette før barnevern og fosterforeldre får store konflikter. Hvis en også da har med et bakteppe som forteller at barnevernet ikke makter å følge opp fosterfamiliene med veiledning, kursing og kjøp av eksterne «programmer» som f.eks. PMT og MST, som i noen tilfeller kunne ha vært til hjelp så ser en at fosterforeldre ikke føler seg anerkjent. De opplever at det er barnevernet som sådan som ikke anerkjenner jobben deres og det blir vanskelig å få øye på hovedpersonen, barnet.»

Han fortsetter med å si: «det for barnet ikke speiler god omsorg hvis fosterforeldre er i konflikt med barnevern, eksterne samarbeidspartnere eller biologiske foreldre. Dette vil på en eller annen måte «oppleves» av barnet, som er den som minst trenger å forstå og være i en følelsesmessig uavklart situasjon. Voksne tenker ofte at barn ikke merker dette hvis de ikke hører eller ser, noe som er litt upresist tenkt. Barn er aktør i eget liv, hovedpersonen, og har sine opplevelser også i det uuttalte. Barnet kan bli preget av dette ved atferdsproblemer ikke bare av utagerende art, tilbaketrekking er heller ikke uvanlig.»

Videre sier han: «Det jeg tenker er at noen fosterforeldre ikke «matcher» barnets livshistorie, noe som kan komme frem over en tid. Da bør en anerkjenne barnet ved å avslutte, enten problemene vises i speiling mellom barn og fosterforeldre, eller mellom barnevern og fosterforeldre. Med andre ord, en avslutning kan oppleves for barnet som en følelse av å bli sett og forstått. Noen ganger kan voksne tenke at det må være meget skadelig for barn å bytte fosterhjem en eller flere ganger, noe det kan bli, hvis ikke opplevelsene bearbeides av eksterne hjelpere. I noen tilfeller kan det være like skadelig for barn å bli i et fosterhjem, som over tid, ikke makter oppgaven sin i forhold til det. En skal selvsagt ikke avslutte et fosterhjem for tidlig, noe utprøving og avvising fra barnet er forståelig, men hvis dette står over lang tid, og også fører til konflikter mellom barnevern og fosterforeldre (enten det er på grunn av barnets atferd og historie eller fosterhjemmets behov for ekstra ressurser) er ikke dette til barnets beste.»

Jeg følger opp med å spørre han om hva han «så» i filmen når det gjelder begrepet anerkjennelse. Han sier at det første som slo ham var at det var svært personlige historier de to familiene presenterte. «Med det mener jeg at det i familien er fokus på fosterforeldrenes konflikter med barnevernet. Det er fosterfamilier som opplever dette ellers også. Da tenker jeg at ved å flytte fokus over på barnet og tørre å ta en ærlig og konstruktiv diskusjon om fosterhjemmet skal fortsette eller ikke, først og fremst er å finne i barnet. I filmen er alle faktorene «rundt» barnet i fokus, alt fra mengde ressurser, meninger om bruk av ressurser og forståelse for meninger om dette fra begge sider. Det blir mange følelser som er de voksnes. Det er sikkert avklart hvordan barna har det også, men det kommer lite frem i filmen. Da blir det fort en beretning om voksnes forskjellige syn på hva som er bra for barnet og «prinsipper» for god omsorg. Da blir det for meg vanskelig å ha sterke meninger om innholdet i filmen. Også utfra det jeg innledet denne samtalen med.»

Informanten fortsetter: «Ellers har barnevernet etter hvert såpass store utfordringer at «terningene» bør kastes på nytt. Vi vet at mange barn er i behov for et alternativ til biologisk hjem fordi omsorgen der ikke er god nok, kanskje til og med farlig. Da må vi også tørre å snu og vende hver stein for å finne alternativer som er barnets beste. Hva kan en for eksempel gjøre for å anerkjenne barnet og dets behov, følelser og opplevelser fullt ut? Hva kan biologiske hjem få hjelp til? Hva kan øke sjansen for en god «match» mellom barn og fosterforeldre? Når og hvorfor skal barn på institusjon? Gamle spørsmål etter hvert men ingen gode nok svar så langt. Det er klart at det snart må en reform til, en reform av hele tenkingen av barns beste systemisk, både sett i et kulturelt og politisk lys, uten å miste det enkelte barns «særbehov». Klart at anerkjennelse som begrep har en plass i denne sammenheng. Alle trenger vi anerkjennelse for å kjenne at vi betyr noe for andre, men også for eget selvbilde og selvverd. Barn som har historie på det motsatte trenger ekstra doser av anerkjennelse fra voksne, betingelsesløst og på mange nivå for å fortsette livet sitt enten de bor her eller der.»

4.1.7 Refleksjon og tilbakeblikk på samtalenes form

Etter å ha gjennomført samtaleintervjuene var det med et helhetsinntrykk om at samtalen hadde vært fruktbare og ga svar på mye av det jeg ønsket å finne ut mer om. Designet på metoden, dette å skulle arrangere samtaler om temaet anerkjennelse viste seg å ha relevans for det «klimaet» jeg ønsket å skape. Jeg hadde fokus på å få til en uformell og trygg ramme. Dette er viktig for at informantene skulle åpne opp for tanker de hadde om temaet. Jeg

opplevde at dette var lett å få til når jeg selv deltok på en uformell måte og ikke bandt meg til et bestemt manus i form av f. eks spørreskjema, bestemte spørsmål jeg måtte ha et presist svar på og fulgte en formell form. En ulempe i forhold til dette var at denne type samtaleintervjuer letter hoppet over i «sidespor» i forhold til selve temaet anerkjennelse. Fosterforeldrene hadde et behov for å forklare og fortelle også andre forhold de enten var fornøyd med eller ikke fornøyd med, noe som i seg selv er meget forståelig. Vi møttes på kafe og det gjorde at det var naturlig å drikke kaffe og at det skapt en slags kafestemning. Dette gjorde det ekstra trygt og også åpnet det på en måte for denne uformelle stilen. Samtidig var det krevende å holde fokus slik at temaet kunne ha nok fokus. Barnevernspedagogen møtte jeg hjemme hos henne og jeg kjente henne fra tidligere. Dette gjorde at jeg også selv kunne «slippe» noe av min formalitet i samtalen. Jeg torde mer å be om utfyllende svar, be om utdyping av det hun sa på en mer direkte og litt mer konfronterende måte. Det skapte også her utfordringer å skulle holde tråden til en var i «mål». Når det gjelder fagpersonene jeg samtalte med, så ble det andre utfordringer. Alle disse samtale foregikk på deres kontor. Jeg var ikke godt kjent med alle, bortsett fra lederen i BUFETAT. På et kontor blir stemningen ofte mer formell, informanten «eier» denne arenaen og er samtidig på jobb. Jeg opplevde faglig engasjement men på et annet nivå enn hos fosterforeldrene. Alle hadde de kunnskap om barnevern og fosterhjem og samtale ble preget av faglig, teoretisk innhold. Noe av det de fortalte hadde jeg liten kunnskap om selv og det var i seg selv krevende. Samtidig opplevde jeg at fokuset var lettere å holde fordi det var en definert og klarlagt grunn til at jeg var der og det ga mindre rom for det uformelle og spontane. Her hadde jeg nok kunnet bruke et intervju som metode men tenker at jeg allikevel fikk svar jeg kunne bruke i min analyse. Dette også for at det ble lettere å holde tråden og det ble færre «sidetema».

Ni informanter forteller på hvert sitt ståsted enten om erfaringer og praktiske tilnærminger til fosterhjemsarbeid eller om teorier og forskningsbaserte ideer. Dette var verdifullt for min analyse, tilnærmingen til temaet ble belyst på forskjellige måter og sett på fra flere vinkler. Min rolle som leder av samtaleintervjuene ble utfordret og det gjorde synet mitt på kontekst, grad av formalitet og bekjentskap med informantene annerledes og viktig. Jeg fikk kunnskap og innsikt i temaet på en uventet og sterk måte.

ANERKJENNELSENS BETYDNING?

Hovedfokus i denne studien har vært å undersøke om anerkjennelse har betydning i fosterhjemsarbeid, og da særlig for om det har betydning for å hindre at barn flytter ut. Antallet på barn som er under barnevernets omsorg har økt noe, og i dag er ca.25% av barn under tiltak, plassert i fosterhjem (NOVA, rap.,2013). Synet på hvilken offisiell rolle fosterforeldre skal ha, som «oppdragstakere» eller profesjonelle arbeidstakere er også noe som synes å være i endring og som jeg tenker kan ha innflytelse og betydning for anerkjennelsens betydning. Jeg vil i dette kapittelet ved hjelp av samtaleintervjuene, belyse noen funn og sammenhenger jeg mener har innflytelse på anerkjennelsens betydning for om et fosterhjem skal bestå eller ikke. Forskningslitteraturen jeg har studert vil også ha betydning som bakteppe for denne analysen.

Samtalene jeg gjennomførte hadde en uformell struktur hvor hovedfokus var å få frem hva informantene la i begrepet anerkjennelse, hvordan anerkjennelsesbegrepet eventuelt kom til uttrykk i filmen «Brustne hjerter» og om forståelsen for begrepets innhold for om et fosterhjem skal bestå eller ikke.

5.1 Informantenes forståelse for betydningen av begrepet anerkjennelse.

Det ble gjennomført seks samtaler, med tilsammen ni informanter. De hadde noe forskjellige måter å forstå ordet anerkjennelse på. Men når en analyserer hvilke ord de bruker, er dette ofte synonymord, eller ord som har lik betydning. Informantene hadde også forskjellige roller i barnevernsarbeid. Dette farget ordbruken, og ordbruken var også farget av grad av faglig tilhørighet og på hvilken måte og på hvilket nivå de jobber med barnevern. Alle hadde en forståelse for at anerkjennelse er noe positivt vi mennesker trenger både voksne og barn. Spesielt gikk ordene ros og respekt igjen hos de fleste, eller ord som handler om å «se» den andre.

Hvis en skal tenke på Honneth`s teori, anerkjennelse på flere nivå, har langt de fleste informantene meninger om anerkjennelse og dens betydning, på individnivå. Alle tenker at dette er et behov vi mennesker har, hver og en av oss. Det å speile seg i andre og så oppleve å bli sett på en god og tilfredsstillende måte er en nødvendighet for å motiveres til oppgaver og

utfordringer vi møter gjennom livet. Honneth`s teori om at anerkjennelse på individnivå også inneholder begrepet kjærlighet, det å ha en opplevelse av å få kjærlighet, er det kun to informanter i det første samtaleintervjuet som snakker om. Og da i sammenhengen om det er nødvendig å være glad i, føle kjærlighet for fosterbarnet. Her sier en av informantene at det har kommet av seg selv i samvær med barnet. Den andre sier at hun ikke har opplevd kjærlighet til fosterbarnet som til egne biologiske barn, og at utfordringer i samvær med barnet har satt de gode følelsene på prøve i perioder. Siden kun to informanter snakker om dette er det vanskelig å trekke noen slutning om kjærlighet i anerkjennelsen mellom fosterforeldre og barn er viktig eller ikke, i fosterforeldres forståelse. Men det kan tyde på at det er varierende syn på viktigheten av dette. Jeg fulgte opp med spørsmål til disse to informantene om de trodde barna merket dette. Den ene hadde tanker om at barnets atferd kunne vær utfordrende kanskje fordi barnet merket en mangel på kjærlighet (eller noe barnet hadde et behov for følelsesmessig). Hun tenker at fosterbarnet kanskje ser og opplever noen forskjeller i fosterforeldrenes omgang med egne biologiske barn, uten at de tenker over eller reflekterer over det, i hverdagen. Den andre informanten sier hun føler ekte kjærlighet. For henne var det derfor noe hun ikke hadde tenkt på, men som hun trodde var viktig i samspillet mellom henne og fosterbarnet. Hun forteller at også hennes fosterbarn til tider kan ha utfordrende atferd men at det ikke gjør noen forskjell i hennes følelser for barnet. Det kan hende det er fordi vi jevnlig har samtaler med psykolog hvor fokuset er på hvorfor barnet kan utfordre og hvilke tiltak/reaksjoner som er hensiktsmessig i utfordrende situasjoner.

I forhold til fosterhjem og fosterforeldres arbeid sier informantene det samme på litt forskjellige måter. Det å få ros og respekt for arbeidet de gjør, samt god oppfølging i form av veiledning og kurs i regi av barnevernet er noe de trenger. Barnevernspedagogen sier at dette må systemiseres og få en struktur. Honneth`s teori om anerkjennelse i arbeidsoppgaver er noe de som har en tilnærming til begrepet i form av å skulle ivareta selve oppdraget, er opptatt av. Dette kommer spesielt frem for fosterforeldrene som utover det å se anerkjennelse på individnivå også er inne på at de ikke føler seg anerkjent av barnevernet som oppdragstakere. De savner kontinuerlig veiledning, å få en faglig tilnærming og delta i kurs, de savner noen å kunne henvende seg til når de strever med smått og stort i forhold til relasjonen med fosterbarnet. De ser at det kan være en sammenheng mellom det betente forholdet de etter hvert utvikler til barnevernstjenesten og dem selv, og følelsen av ikke å bli hørt, sett og forstått; anerkjennelse. Barnevernspedagogen ser også nødvendigheten av å «gi» det disse fosterforeldrene ønsker seg, og tenker at dette burde vært systematisert som sagt. Hun har

også en god del egne forklaringer på hvorfor dette noen ganger uteblir, med de store konsekvenser det kan få. Lederen for BUFETAT sier veiledning og kurs er noe de tilbyr alle sine familiehjem og at han tenker at dette er med på å anerkjenne og respektere fosterforeldre i den jobben de gjør. Men han sier også at dette foregår i familiehjem og det betyr at fosterhjemmene knyttet til BUFETAT er forsterket. En forsterkning utløser flere ressurser og er finansiert ved statlige midler. Her ser en at selve forvaltningsnivåene også har innvirkning på hva fosterforeldre får av oppfølging når det kommer til økonomiske ressurser. På den andre side peker barnevernspedagogen på noe interessant. Hun nevner flere faktorer som, i seg selv, ikke har direkte med den enkelte kommunes økonomi og bemanning å gjøre. Hun sier at hennes opplevelse og erfaring er at det også handler om den enkelte sosialarbeiders innstilling og prioritering å gjøre. Hun sier at både lederskap og strukturell oppbygging av barnevernstjenesten i den enkelte kommune kan ha betydning for prioriteringer som gjøres. Likedan kan sosialarbeidere oppleve et sprik mellom egne gode intensjoner for det arbeidet de ønsker å gjøre, og det de faktisk makter. Det kan tyde på at anerkjennelse og dens betydning i fosterhjem kan være farget både av økonomi i kommunene og det å ha faglig fokus i forhold til det. Psykologen ser en annen form for anerkjennelse som handler om barnets opplevelse. Han er den eneste informantene som snakker direkte om barnets behov. Noen av informantene ser også barnets behov, men har fokus på egne opplevelser av å bli anerkjent mer som en indirekte tilnærming til barnets behov, gjennom dem. Noen ser barnets behov gjennom en faglig styrking av barnevernets tilbud til fosterforeldre som kommer barnet til gode. Psykologen tenker at fosterbarnet trenger en direkte anerkjennelse fra voksne som gir god nok omsorg i forhold til nettopp dette. Han tenker at både barnevern og fosterforeldre skal avslutte et fosterhjem hvis barnet ikke får tilfredsstilt dette behovet. Han går så langt som å si at det, for noen av de relasjonsskadede barna, kan være mer skadelig å ikke bli anerkjent enn det er å flytte ut av et hjem som ikke klarer å gi det barnet trenger følelsesmessig. Han sier også at det er mye anerkjennelse av barnet å faktisk gjøre dette. Eksterne støttespillere kan enten bidra til å styrke fosterforeldres forståelse for dette, eller de kan hjelpe barnet hvis en utflytting er nødvendig. Hvis en ser dette samlet så kan tendensen til å forstå anerkjennelsesprinsippet, på et høyere nivå enn det en forstår med ordet, anerkjennelse, være noe forskjellig blant informantene.

Juristen er den informanten som ikke sier så mye om anerkjennelse på individnivå. Hun er opptatt av det som Honneth kaller anerkjennelse på rettslig nivå, altså et nivå som er noe forskjellig fra de to nivåene de andre informantene har vært opptatt av, nemlig individnivå og

det han kaller anerkjennelse for et arbeid en utfører. Hun sier at det å ikke ha de samme rettigheter som såkalt oppdragsgiver, som det en profesjonell arbeidstaker har gjør at fosterforeldre ikke føler seg anerkjent for den jobben de gjør. Det er, sier hun, en opplevelse mange fosterforeldre har og som det norske samfunn må på ta på alvor. Hun henviser også til forskning fra NOVA som støtter et syn på at fosterforeldres syn og krav til forandring er til stede og et tegn i tiden. Både juristen og psykologen tenker at en må reformere mye av den praksis både faglig og juridisk barnevernet drives etter i dag.

Alle informantene har sett dokumentarfilmen «Brustne hjerter». Alle ser de anerkjennelsens betydning. Alle ser den ikke på alle nivå (Honneth) enten fordi de ikke kjenner til nivåene eller fordi de har måter å forstå begrepet på, som er farget av egne faglige kunnskaper, erfaringer eller fokus. Anerkjennelse og forståelsen av den har filmen som utgangspunkt i samtaleintervjuene men alle har hatt tanker uavhengig av den, som er gjengitt over. En informant brukte naturlig nok, mye filmen som en «sannhet» for det hun opplevde i samarbeid med barnevernet og forklarte anerkjennelse mye sett i lys av den. Hun var jo en av deltagerne i filmen og var naturlig nok preget av dette.

5.2 Anerkjennelse sett i sammenheng med eventuell utflytting

I alle samtaleintervjuene kom informantene enten direkte eller indirekte inn på hvorvidt anerkjennelse har betydning for om barnet flytter ut eller ikke. Alle hadde tanker om at dette er betydningsfullt. Igjen viser informantene variasjon i forhold til hvem som anerkjennes og på hvilket nivå, og hvilken betydning dette kan ha for utflytting av barnet. Noen informanter ønsker tydelig anerkjennelse av seg selv og det arbeidet de utfører, og ønsker seg veiledning, kursing og tettere oppfølging fra kommunalt barnevern, og tenker at dette er en indirekte anerkjennelse av barnet, og vil føre til at jobben de har blir bra og lettere å utføre. Da vil de ikke ha behov for å avslutte fosterhjemsarbeidet sitt, de styrkes i stedet. En informant sier nesten det samme, det de tilbyr der han er leder, er nettopp tett veiledning, kursing og ekstra støtte i tunge perioder for fosterhjemmet, er en anerkjennelse av fosterforeldre og vil komme barnet til gode ved at barnet nyter godt av fosterforeldrenes økte kunnskap og støtte. Det øker sjansen for at fosterhjemmet består. En informant har en del tanker om strukturelle og ressursmessig organisering av barnevernstjenesten, samt viktigheten av riktige prioriteringer og tenker at dette vil anerkjenne fosterhjemsarbeid generelt og komme fosterbarn til gode, og

dermed unngå «sprekk». En informant er opptatt av juridiske og samfunnsmessige tiltak for å få fosterforeldre til å ønske å fortsette, eller starte, et fosterhjem. Ved at fosterforeldre anerkjennes som profesjonelle (og ikke som «oppdragstakere») med alle de rettigheter det medfører tenker hun at flere fosterhjem vil oppleve seg som anerkjent og strekke seg langt før de gir opp, noe hun tenker er bra for fosterbarnet. En informant sier at en sprekk i fosterhjem er nødvendig og riktig noen ganger som en anerkjennelse av fosterbarnets følelser og behov. Han sier også at oppfølging fra barnevernstjenesten kan forhindre dette, men at det ikke må bli et mål i seg selv, en må hele tiden ha fokus på barnets befinnende og behov.

Dette sier meg at det er en tendens blant informantene til å vektlegge anerkjennelse i fosterhjemsarbeid for å unngå «sprekk». De har forskjellige tanker om hvor anerkjennelsen bør komme til syne som et tiltak for å unngå dette.

5.3 Støttelitteratur sett i lys av samtaleintervjuene

Jeg vil presentere noe av det rapporten «Fosterhjem for fosterbarns behov» (NOVA,2013) og boka «Briste eller bære» (Røkenes og Hansen, 2013) tar for seg sett i sammenheng med informantenes tanker om anerkjennelse.

5.3.1 Rapport fra NOVA, 2013

NOVA`s rapport sier en hel del, om hva fosterforeldre tenker og mener om det å ha et fosterbarn i hjemmet, og hva de mener må til for at dette skal lykkes. Indirekte handler det om anerkjennelse, spesielt i forhold til fosterforeldre som «oppdragstakere» og ikke arbeidstakere, og hvilke juridiske rettigheter som er gjeldende i dag. Jeg skal ta for meg noen av funnene i rapporten som omhandler dette, og se om disse samsvarer med det mine informanter har presentert i mine samtaler med dem. Jeg gjør dette fordi det i seg selv er interessant i forhold til begrepet anerkjennelse, men også for å eventuelt styrke eller svekke mine presenterte tendenser og hypoteser fra mine informanter. NOVA`s rapport har mange informanter og funnene i deler av rapporten har en styrke i forhold til validitet. Jeg har i denne sammenhengen få informanter, men metoden som er benyttet i min oppgave har samtalen som form, noe som gjør at jeg kan etterspørre og supplere med nye spørsmål underveis, og på den måten få presisert hvilke tanker og refleksjoner informantene har på en grundig måte. NOVA har som nevnt tidligere foretatt en omfattende undersøkelse ved hjelp av bl.a spørreskjema.

I rapporten stilles det spørsmål om kontakten og samarbeidet mellom barnevernet og fosterforeldre. Toril Havik sier innledningsvis at en forutsetning for at barnevernet kan gi god støtte til et fosterhjem, er at saksbehandler og fosterforeldre møtes så vidt ofte at de blir/er kjent med hverandre og kan utvikle en åpen tillitsfull relasjon. Implisitt i dette ligger at fosterforeldrene møter den samme saksbehandleren. Her er det aktuelt å se på omfanget og stabiliteten av fosterforeldrenes kontakt med barnevernet over tid, og fosterforeldrenes tilfredshet med den oppfølgingen barnevernet gir dem (NOVA rapport, Toril Havik.2013). Utvalget som deltok i spørreundersøkelsen utgjorde 175 fosterhjem. Når det gjaldt hjemmebesøk hadde 34% hatt minst tre det siste året. 36% hadde hatt to, mens 25% hadde hatt ett. Men hele tolv familier (7%) hadde ikke hatt noen. Videre ble det spurt om fosterforeldre mente at saksbehandler kjente barnet og dem selv enten svært godt (26%), eller godt (49%). Men hver femte (20%) mente at saksbehandler kjente barnet og dem selv lite, og en av tjue (5%) mente at saksbehandler ikke kjente dem i det hele tatt, av de som mente det siste hadde skiftet saksbehandler det siste halvåret.

Av de spurte mente mange (95%) at de kunne formidle barnets behov og sin forståelse av dette til barnevernet. Allikevel innebærer dette resultatet at hver tjuende fosterforeldre-par at de ikke følte det var trygt å formidle slike tanker. Det må sies at det er en relativt stor andel. En annen faktor er at det er en ting å føle seg trygge på å formidle tanker overfor barnet, noe annet er å oppleve å ha innflytelse på barnevernets beslutninger. 80% av de spurte mente de hadde tilstrekkelig innflytelse, men hver femte fosterfamilie mente de ikke hadde tilstrekkelig innflytelse på hva barnevernet besluttet. Fosterforeldrene som mente de ikke hadde nok innflytelse. Ble spurt om hva de mente manglet. Mer generelt framholdt de at de for sjelden - eller aldri – ble spurt om sin mening. Mer spesifikt fremholdt noen at beslutninger de var blitt enige om ikke ble satt ut i livet, og andre at barnevernet besluttet ut fra regler og økonomi heller enn barnets beste.

Denne delen av rapporten er lagt vekt på i min oppgave fordi den til dels støtter en del av det mine informanter forteller meg. Både informantene som selv er fosterforeldre sier noe om dette, og informanten som har erfaring fra barnevernet sier også noe om viktigheten av kontinuerlig veiledningsmøter mellom fosterforeldre og barnevernet. Filmen «Brusten hjerter» viser sågar eksempler på at fosterhjem sprekker fordi oppfølging, kommunikasjon, og ivaretagelse av fosterforeldre oppleves av dem som mangelfull. Anerkjennelse på systemnivå er ikke slik fosterforeldrene opplever det tilstrekkelig tilstede. En av informantene

(BUFETAT) sier dette er den viktigste og største del av deres jobb, og det er satt i system. Uten at det ble presentert tall, uttrykte han at han sjelden hadde sett «sprekk» av familiehjem, som de kaller det, på grunn av manglende oppfølging med veiledning og kompetanseøkning av familiehjemmene.

Debatten som for tiden går, er hvorvidt fosterhjemsarbeid skal profesjonaliseres. NOVA`s rapport har tatt for seg også dette som et tema. Denne delen av rapporten har jeg også tatt med i denne oppgaven, fordi informantene selv sier noe om det å ikke ha samme rettigheter som arbeidstakere for øvrig har i det norske samfunn, altså slik jeg definerer det i denne oppgaven, anerkjennelse på rettslig nivå.

Elisabeth Backe-Hansen skriver en del om profesjonalisering av fosterforeldre i NOVA`s rapport. Hun påpeker at tendensen i norsk barnevern har vært økende fokus på opplæring og veiledning siden tidlig på 90 – tallet. Spørreundersøkelsen som er gjennomført i denne rapporten viser to helt klare tendenser om at fosterforeldre ønsker en kompetanseheving i form av samtaler og veiledning, slik også tallene Toril Havik presenterer over. Men tendensen er at også mange ønsker bedre økonomisk kompensasjon (lønn), hele 39% av utvalget på 175 fosterhjem sier dette. De sier også at rettigheter som andre arbeidstakere har, bør implementeres i fosterhjemsarbeid, en kan tenke at «under dette» ligger også et behov for det arbeidet som gjøres i fosterhjemmene bør anerkjennes på lik linje med annet arbeid.

Elisabeth Backe-Hansen sier i rapporten: «Det er etter vårt syn betimelig at det nå pågår en gjennomgang av fosterforeldres rammebetingelser. I tillegg mener vi at det er behov for å sikre fosterforeldres rammebetingelser. I tillegg mener vi at det er behov for å sikre fosterforeldres gode forutsetninger for å støtte fosterbarnets utvikling. Forutsetningene kan styrkes gjennom å styrke deres kompetanse, og gjennom å styrke kvalifisert oppfølging og støtte fra barnevernstjenesten.»

5.3.2 Kommunikasjon

I boka «Bære eller briste» tas altså opp måten kommunikasjon mellom fagperson og det de kaller «klienter», foregår. Det pekes på at empatisk lytting ikke alltid er nok for at klienten skal føle seg anerkjent i ordets utvidede betydning (jfr.def). Det pekes på at både kroppsspråk og kommentarer vil få klienten til å få en utvidet forståelse for fagpersonens vurdering av seg selv. Fagpersonen kan validere og legitimere klientens selvopplevelse og skape et psykologisk

rom for videre dialog. Hvis en fagperson ikke bekrefter, validerer og legitimerer klientens selvopplevelse, risikerer en at vedkommende sitter igjen med en opplevelse av å være skamfull, skyldig og full av feil. Den videre dialog stanser i verste fall opp eller blir begrenset til trygge tema der den andre føler seg akseptert (Røkenes, Hansen,2006). Hvis en går til et konkret eksempel i filmen «Brustne hjerter» hvor en av informantene mine sier at hun ble lyttet til og det hun etterlyste i form av forklaringer på hvorfor saksbehandler i barnevernet ikke syntes det arbeidet de gjorde var godt nok, var greit nok. Uten at det kommer klart frem i filmen, mener informanten at saksbehandler sier hun opplever informanten (fostermor) som kald og lite fysisk «omfavnende» til barnet. Dette kan stå i en skarp kontrast til den empatiske lyttingen hun også opplever fra saksbehandler. Det kan for fostermor oppleves som å fordømmes og at hun ikke anerkjennes for sitt oppdrag. Samtidig kjenner fostermor ikke seg selv igjen i denne vurderingen fra saksbehandler. Hun kjenner seg ikke forstått.

Vi har alle en del betingelser for selvakseptering, formet av hvordan vi har blitt vurdert av andre når vi vokser opp. Noe av det vi gjør blir møtt med anerkjennelse, mens andre sider ved oss blir møtt med devaluering og avvisning. Vi opplever at selvfølelsen vår reguleres av andres bifall eller avvisning. Etter hvert dannes det det stabile forventningsmønstre av dette. En slik forståelse for selvakseptering er at selvopplevelse ikke er noe som eksisterer uavhengig av andre. Selvopplevelsen er dypt forankret i reelle og forventede reaksjoner fra sentrale andre, selvopplevelse kan derfor hos en person være veldig skjør. En fagperson må møte sin klient med ubetinget aksept for at klienten skal føle seg bekreftet og anerkjent (Røkenes, Hansen,2006). Hvis en kan tenke seg at det betente forholdet mellom saksbehandlere og de to fosterfamiliene i filmen «Brustne hjerter» handler om at kommunikasjonen fra saksbehandlere til fosterforeldrene ikke er anerkjennende nok, så kan det ha bidratt til de samarbeidsproblemer som oppsto. Hvis det arbeidet som fosterforeldrene utførte med barna ble sett på som faglig ikke godt nok fra barnevernstjenesten så er det en vurdering de har forutsetninger for å kunne ta og «agere» i forhold til. Men det å ha en anerkjennende kommunikasjon som beskrevet over trenger ikke å utelates av den grunn. Ved å akseptere, bekrefte og respektere fosterforeldrenes selvopplevelse som ligger til grunn for at de har handlet og kommunisert som de har gjort, kunne da kommunikasjonen og samhandlingen vært mindre betent? Både underveis i fosterhjemsarbeidet og også når et brudd i fosterhjemmet var en realitet? Det er denne «speilingen» av hverandre i en kommunikasjonsprosess som er avgjørende for relasjonen, fagpersoner har et overordnet ansvar for betydning av anerkjennende kommunikasjon, i kraft av sin kunnskap og

definisjonsmakt. Definisjonsmakt er i denne sammenheng makt til å definere hva som faglig forsvarlig både utfra ren kunnskap men også ved hjelp av fagpersoners skjønn. Skjønnen er farget av fagpersonens egne erfaringer, opplevelser og oppfatninger og derfor et ansvar fagpersonen har som er alvorlig og avgjørende for en relasjon. I filmen kommer det frem at fosterforeldre har en innstilling til, og syn på barnevernstjenesten som er negativt ladet og vil prege dem alltid. Det kan bety at anerkjennende kommunikasjon slik den beskrives i boka «Bære eller bryte» ikke er ivaretatt godt nok fra fagpersoners side? Kunne dette ført til at det aldri var laget en film med dette som tema?

Så godt som alle informantene i min oppgave sier at veiledning og kommunikasjon mellom fosterforeldre og barnevernet er meget viktig og ønsket. Både fordi veiledning i seg selv er viktig for å forstå og få faglig hjelp i arbeidet med fosterbarnet, men indirekte sier de også at dette skaper en følelse og opplevelse av å anerkjennes, noe som gir motivasjon for å fortsette arbeidet. Også en anerkjennelse av barnet.

I boka «Bære eller bryte» tas det opp betydning av samtaler mellom fagfolk og klient som gir kunnskap, oppklaring og motivasjon. I tillegg er brukerorientering et sentralt begrep. Brukerorientering går i korthet ut på at fagfolk innenfor helse- og sosialt arbeid skal ha en klar intensjon om at bruker, klient eller andre de skal utøve praksis i forhold til, skal høres når det gjelder interesser, behov og situasjon. Dette skal danne utgangspunktet for arbeidet, ikke fagfolkenes eller systemets interesser. En informant i min oppgave peker på dette når hun tar for seg mulige årsaker til at det kan være vanskelig å gi nok veiledning og forstå betydningen av dette for at fosterforeldre skal føle seg ivaretatt og anerkjent. Hun sier at struktur og ledelse i barnevernstjenesten i noen kommuner synes å ikke vektlegge og prioritere dette slik hun ser det. Det kan tendere i retning av at fagfolks og/eller systemenes interesser går foran brukerorientering, i dette tilfellet fosterforeldre og fosterbarn. Igjen betyr ikke dette at hvis det kommer frem at barn ikke har god nok omsorg i et fosterhjem fortsatt skal bo der. Det er det forebyggende og kunnskapsorienterte aspektet for fosterforeldre som vektlegges i denne brukerorienteringen. Ved å vektlegge dette fremfor systemorienterte interesser kan det forebygge uheldige aspekter i fosterforeldres daglige omsorg for barnet og fremme god nok omsorg for det. Slik kan det se ut til at også å ha riktig fokus ved å ha brukerorientering som mål, samt innhold i kommunikasjonen ha betydning for både anerkjennelse og dens betydning for fosterforeldre. Dette kan være en medvirkende faktor i retning av godt samarbeid partene imellom og en unngår at fosterhjemmet «sprekker».

AVSLUTTING

Barn som utsettes for omsorgssvikt kan være i behov for et fosterhjem. I noen tilfeller er det ideelle at fosterhjemmet skal gi god omsorg fra barnet flytter inn til det fyller 18 år. Hvis omsorgen barnet får i fosterhjemmet er stabilt, trygt og til barnets beste er det en fordel for barnets utvikling og velvære på alle måter. En kan tenke at dette fører frem til et godt voksenliv for barnet og det kan bli et autonomt og selvivaretagende menneske. Det har derfor vært forskningsarbeid som har søkt å se hvilke faktorer som fremmer et godt fosterhjem med god nok omsorg for barn som trenger det. En har med dette i tankene, et mål om at fosterhjemmet skal rustes til å gi god omsorg for barnet og unngå utflytting. I Norge trenger vi flere som ønsker å være fosterforeldre. Da er forskning på alle faktorer som kan gi gode fosterhjem for barn viktig, men også forskning på hvilke faktorer som ivaretar fosterforeldre i deres arbeid med barnet.

Som jeg sier innledningsvis i denne oppgaven er barn og ungdom det jeg har ønsket å vie yrkeslivet mitt til og for. I min barndom og senere voksenliv er det å anerkjennes noe som har vært svært viktig for meg, et behov, og en viktig drivkraft for utvikling. Det er et behov som er viktig og utviklende for alle mennesker, det viser all forskning som har tatt for seg begrepet enten direkte eller som en indirekte faktor for menneskelig velvære og atferd. Anerkjennelse som begrep og dets betydning har derfor fått hovedfokus i masteroppgaven min. I tillegg har jeg gjennom utdanning og arbeidserfaring fått kjennskap til barnevernfaglige temaer. Fosterhjemsarbeid er sett fra min side, en del av barnevernsarbeidet som er viktig for en utfyllende tiltakskjede i barnevernet. Derfor ble problemstillingen i denne oppgaven en studie av om anerkjennelse har betydning for om et fosterhjem skal bestå eller ikke.

Avslutningsvis i oppgaven skal jeg skrive en konklusjon på oppgaven som kan vise hvilke tendenser informantene viser meg, og som vil si noe om anerkjennelse har betydning i forhold til om et fosterhjem opphører eller ikke.

6.1 Konklusjon

Begrepet anerkjennelse er et relativt vidt begrep. Med det tenker jeg at mennesker har forskjellige oppfatninger av begrepet avhengig av egen forståelse som er tuftet på egne erfaringer, og det enkelte individs tilgang på forståelse av begrepet gjennom egen profesjonell

virksomhet. I min studie av begrepet ser jeg ulike tilnærminger og forståelser, men også ord som har en synonym betydning. Ordet «ros» gikk igjen hos alle, i betydningen av å få og gi ros til andre. Flere av mine informanter tenker at begrepet «å bli sett» har en stor betydning i forståelse av anerkjennning. Informantene hadde derfor alle en del av begrepets betydning som er lik. Dette gjør at jeg kan se en tendens til at mine informanter har en felles forståelse på deler av begrepet, men deler som er meget essensiell for å få frem de opplysninger jeg ønsker. Informantene har forskjellige erfaringer med fosterhjemsbarn, noen direkte i form av arbeid med fosterbarn i eget hjem, andre mer indirekte i form av forskning og utviklingsarbeid med temaet. Alle informanter sier noe om at anerkjennelse slik de forstår begrepet er essensielt i fosterhjemsarbeid. Noen informanter klarer å se at dette gjelder både på individ-nivå, rettslig nivå og samfunnsnivå. Andre ser det enten på individ-nivå eller rettslig nivå. Dette vil prege konklusjonen av min analyse.

Når det gjelder hvem som skal anerkjennes og hvordan, sier informantene litt forskjellig. Informantene som arbeider direkte i fosterhjemsarbeid er tydelige på at de selv, som fosterforeldre, trenger anerkjennelse fra barnevernstjenesten de er tilknyttet. Dette etterlyser de i form av mer veiledning fra fagfolk satt i system, dvs. regelmessige og relativt hyppige samtaler ansikt til ansikt. Samtalene skal gi rom for å luften tanker og opplevelser å reflektere over fosterbarnas atferd og hvilke tiltak som er hensiktsmessige for dem selv og barna. De ønsker seg tilgang på fagekspertise når de selv er usikker på egen håndtering av vanskelige situasjoner i samvær med barna. Å bli gitt anledning til å delta på kurs som er relevante for deres arbeid ønsker de seg også. Videre ønsker de å bli hørt av barnevernstjenesten når de selv har forslag til tiltak som kan føre til bedring av vanskelige arbeidsforhold de står i. Dette er slik informantene ser det en viktig form for anerkjennelse som kan føre til at fosterhjemsarbeidet de utfører forsetter til barnets beste. Informantene som ikke arbeider direkte med fosterbarn sier en del ulikt. En informant etterlyser bedre rettssikkerhet i form av ankemuligheter for fosterforeldre i saker der fosterforeldre og barnevernstjenesten har forskjellig syn på om barnet fortsatt skal bo i fosterhjemmet eller ikke. Denne informanten etterlyser også en mer profesjonalisering av selve fosterhjemsarbeidet. Fosterforeldre bør bli anerkjent lovmessig som arbeidstakere, med de rettigheter som dette automatisk utløser samfunnsmessig. NOVA`s rapport som er brukt i oppgaven støtter dette. To informanter sier at strukturelle forandringer både innad i den enkelte kommunale barnevernstjeneste og på samfunnsnivå må til for at fosterhjemsarbeid sikres faglig og fremmer anerkjennelse av denne type arbeid. Her pekes det på at holdninger og verdier må endres på kommunalt nivå både når

det gjelder synet på fosterhjemsarbeid, ressurser økonomisk og menneskelig, samt viktigheten av veiledning av fosterforeldre og oppfatning blant sosialarbeidere om viktigheten av det. En av disse informantene sier at å ta utgangspunkt i barnets opplevelser, høre barnets «stemme» er en del av det som i større grad må til, samt nytenking på regjeringshold om hvordan fremtidens barnevernstjeneste skal være. Dette er anerkjennelse av barnet, sier informanten og er den eneste av informantene som har tanker om anerkjennelse av barnet som noe av det viktigste i fosterhjemsarbeid. En informant er opptatt av et tett samarbeid mellom fagfolk og fosterforeldre på alle hold. Kontinuerlig og grundig veiledning og «kursing» av fosterforeldre satt i system og som en del av kontrakten mellom fosterforeldre og barnevernet må til. Dette er anerkjennelse av arbeidet som fosterforeldre gjør og en indirekte anerkjennelse av barna.

Kan anerkjennelse og begrepets betydning forhindre utflytting av fosterbarn, var noe jeg ønsket å se nærmere på. Informantene sier alle at anerkjennelse har betydning for fosterhjemsarbeid og om hjemmet skal bestå. Alt etter hvordan hver enkelt informant forstår begrepet, om de jobber direkte i fosterhjemstjenesten eller indirekte med undervisning og forskning om temaet, så sier alle at dette har betydning. Enten på individnivå, rettslig nivå eller samfunnsnivå. Alle har tanker om hva som må til for å anerkjenne, bli anerkjent og hvordan.

Den støttelitteraturen i form av teorier og forskning og rapporter som er brukt i denne oppgaven støtter mange av informantenes tanker og meninger og viser at informantene, er mennesker som kan mye om anerkjennelsens betydning generelt og som vil bli anerkjent for sitt arbeid og anerkjenne fosterhjemsarbeid spesielt.

Min konklusjon på egen problemstilling er at det er en klar tendens til at anerkjennelse har betydning for om et fosterhjem skal bestå eller ikke. Og i denne sammenheng at et barn skal unngå utflytting gjennom å selv bli anerkjent direkte eller indirekte på de omtalte nivå. Ros og det å bli sett trenger alle, og i denne sammenheng er det fosterbarnet og fosterforeldre som trenger det ubetinget. Gjennom regelmessig veiledning fra barnevernstjenesten, god kommunikasjon mellom fosterforeldre og barnevernet, tilbud om skoling og kurs for fosterforeldre må effektiviseres i alle ledd i barnevernet. En drøfting om å profesjonalisere fosterhjemsarbeid, slik at fosterforeldre får en arbeidstakers rettigheter må til.

Jeg har utvidet eget perspektiv på anerkjennelsens betydning gjennom møte med informanter og fordypning i litteratur i denne masteroppgaven. Det vil prege meg videre i mitt arbeid med barn og unge og mitt syn på hvor uendelig behovet for å anerkjennes er for alle. Oppgaven har

vært utfordrende på den måten at jeg ville presentere anerkjennelse ikke bare som et begrep som har betydning for fosterhjemsarbeid, men også anerkjennelsen slik Axel Honneth presenterer sin teori, på tre nivå. I tillegg måtte de tre nivåene analyseres i forhold til de ulike informantenes forhold til både begrepet og egen praksis. God støttelitteratur ble viktig å sette seg inn i, fordi det gjorde analysen lettere å forholde seg til. Det ble mer forståelig hvorfor informantene tenkte og opplevde barnevernsarbeidet som jo fosterhjemsarbeid er.

Og til slutt en tanke som opptar meg: Vil vi ha et barnevern som fungerer slik det gjør i dag, eller er vi villige til å tenke helt nytt? Anerkjennelse på alle nivå tenker jeg blir et begrep som må forståes kanskje på nytt og i et annet perspektiv.

LITTERATURLISTE

- Bae, B. (1992). *Erkjennelse og anerkjennelse*. Universitetsforlaget
- Benjamin, J. (1988). *The bonds of love*. New York, Phantoon book
- Bowlby, J. (2009) *Tilknytning, tilknytningsmønstre og organisering av tilknytningserfaringer*. Gyldendal forlag
- Holter H. (1988) *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Universitetsforlaget
- Honneth, A. (2001) *Behovet for anerkendelse*. København, Reitzels forlag
- Honneth, A. (2007) *Kamp om anerkjennelse*. Pax forlag
- Kvale, S. (2006) *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal forlag
- Mead, G. (1998, overs. S. Vaage) *Å ta andres perspektiv. Grunnlag for sosialisering og identitet*. Abstrakt forlag
- Ringdal, K. (2013) *Enhet og mangfold*. Fagbokforlaget
- Røkenes, O.H og Hansen, P.H (2002) *Bære eller bryte*. Fagbokforlaget
- Schibbye, A.L. (1988) *Familien, tvang og mulighet*. Universitetsforlaget
- Schibbye, A.L. (2009) *Livsbevissthet. Om å være til stede i eget liv*. Universitetsforlaget
- Stern, D. (2001) *En psykoanalytisk og psykologisk perspektiv*. København, Reitzels forlag
- Sundt, H (2011) *Fosterhjemshåndboka*. Kommuneforlaget
- Taurek, B. (1995) *Levinas-en indføring*. København, Reitzels forlag
- Thagaard, T. (2004) *Systematisk innlevelse-en innføring i kvalitativ metode*. Fagbokforlaget
- Winnicott, D. (2006) *Selvets utvikling i en fasiliterende omverden*. Gyldendal forlag

Artikler og rapporter

Alver, B.G. og Selberg, T. (1992) *Det er mer mellom himmel og jord*. Stabekk, Vett&Viten

Falkum E., Hytten K. og Olavesen B. (2011) *Anerkjennelsens psykologi*. Tidsskrift for Norsk Psykologforening

Hauan, M.A. (1997) *Draugens mange hensikter*. Ottar. Populærvitenskapelig tidsskrift fra Tromsø Museum

Hauan, M.A. (2006) *Kunnskapssamtaler-samtaler til kunnskap. Intervju som metode*. Universitetet i Tromsø

NOVA Backe-Hansen, E., Grønningsæter A., og Havik, T. (2013) *Fosterhjem for barns behov*. Forskningsrapport 16/2013

Aamodt, L.G. (2003) *Sosialt arbeid og anerkjennelse. En problematisering av grunnlagstenking i sosialt arbeid*. Artikkel. Universitetsforlaget

Offentlige lover og dokumenter

Barnekonvensjonen. (1989). *FNs konvensjon om barns rettigheter: Vedtatt i FNs generalforsamling 20. november 1989*. Rev. oversettelse til norsk 2003.

Barnevernloven (1996) *Lov av 17. juli 1992 om barnevernstjenester*.

NOU 2009:8. *Kompetanseutvikling i barnevernet: Kvalifisering til arbeid i barnevernet*.

Film

NRK1, Brennpunkt, (2014) «*Brustne hjerter*». Dokumentarfilm om fosterhjems samarbeid med barnevernet, 25.02.2014

VEDLEGG 1#

Stikkord-tema-spørsmål

Jeg hadde noen spørsmål jeg på forhånd hadde tenkt å bringe frem. Det jeg imidlertid erfarte var, som nevnt i oppgaven, at det ikke er så enkelt å holde seg strikt til disse spørsmålene i et samtaleintervju. Informantene kunne fritt svare slik at det de ville formidle ofte tok «sideveier» og jeg syntes det var helt ok, men måtte bruke litt energi og innsikt på å føre dem tilbake til utgangsspørsmålet. Dette fordi det var sårt tiltrengt informasjon for min oppgave. Samtidig fikk jeg opplysninger og innfallsvinkler jeg selv ikke hadde tenkt på, og det de svarte var «helt deres». Jeg oppdaget at jeg fikk svar på det jeg i utgangspunktet ønsket, men i tillegg mye mer. Dette til ettertanke og inspirasjon.

Dette var stikkord/spørsmål jeg hadde forberedt:

Felles spørsmål: Hva er din «rolle» (profesjonelt) i fosterhjemsarbeid?

1#

- Hvis du er direkte engasjert som fosterforelder: Hvor mange fosterbarn har du og hvor gamle er den eller de? Har du egne barn?
- Hva betyr anerkjennelse for deg?
- Tror du anerkjennelse har betydning for ditt engasjement som fosterforelder?
- Tror du anerkjennelse påvirker samspill mellom deg og fosterbarnet, og i tilfelle hvorfor?
- Kommer anerkjennelse til uttrykk i hverdagen med fosterbarnet? Og i tilfelle hvordan?
- Tror du det er viktig å føle kjærlighet for fosterbarnet?
- Hvordan er samarbeidet med det kommunale barnevernet (saksbehandler)?
- Er det noe du savner i forhold til den jobben du gjør, som saksbehandler kan påvirke?
- Har sett dokumentaren «Brustne hjerter»? Hva ønsker du i såfall å si om den?

- Har filmen slik du ser det, noe med anerkjennelsesbegrepet å gjøre?
- Tror du mangel på anerkjennelse (slik du oppfatter begrepet) kan påvirke om et fosterhjem vil bestå eller ikke?
- *Er det noe du vil tilføye til slutt?*

2#

- Du er ikke i fosterhjemsarbeid direkte men faglig på høgskole/universitet/tidligere jobberfaring. Hva betyr anerkjennelse slik du ser det?
- Tror du anerkjennelse har betydning for det å være fosterforeldre, og i tilfelle på hvilket nivå?
- Hva er din oppfatning når det gjelder samspillet mellom fosterforeldre og barnevernet/saksbehandler?
- Hva skal til for at fosterbarnet anerkjennes? (på alle nivå)?
- Har du sett dokumentaren «Brustne hjerter»? og hva tenker du om den når det gjelder anerkjennelse av fosterfamiliene som deltok?
- Kunne noe i denne filmen få deg til å tenke at noe burde vært annerledes?
- I tilfelle, hvilke aktører kunne handlet/reflektert på en annen måte slik du ser det? Og hvordan?
- Tror du anerkjennelse har betydning for om et fosterhjem skal bestå eller ikke?